

Rapport

Projectnummer: Projectnummer

Referentienummer: nl_rapport met bijlagen

Datum: 15-11-2022

Inrichtingsplan Noordma

Plan voor de inrichting van Noordma en Zuidoevers (fase 2) ten behoeve van natuur en waterberging

Voorontwerp

Opdrachtgever:
Prolander
Postbus 50040
9400 LA ASSEN

Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling: Europa
investeert in zijn platteland

provincie **Drenthe**

Het Drentse Landschap

gemeente Tynaarlo

Sweco
Rozenburglaan 11
9727 DL Groningen
Postbus 7057
9701 JB Groningen

T +31 88 811 66 00
www.sweco.nl

Sweco Nederland B.V.
Groningen
Handelsregister 30129769
Statutair gevestigd te De Bilt

Piet Riemersma
Senior adviseur Natuur en Water
M +31 6 20 54 43 82

Verantwoording

Titel	Inrichtingsplan Noordma
Subtitel	Plan voor de inrichting van Noordma en Zuidoevers (fase 2) ten behoeve van natuur en waterberging
Projectnummer	Projectnummer
Referentienummer	nl_rapport met bijlagen
Revisie	Revisie03
Datum	Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.2
Auteur	Riemersma P. & B.J. de Greeff
E-mailadres	piet.riemersma@sweco.nl
Gecontroleerd door	Roelof Rozenveld
Paraaf gecontroleerd	
Goedgekeurd door	Thomas Braaksma
Paraaf goedgekeurd	

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	6
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Afbakening plangebied	7
1.3 Over de status en totstandkoming van dit plan	7
1.4 Relatie met eerdere plannen voor Noordma (2010/2011) en Tusschenwater	8
1.5 Meekoppelkansen en raakvlakprojecten	10
1.6 Leeswijzer	10
2 Bredere context	12
2.1 Hunzevisie (1995) en NNN	12
2.2 Waterberging en vasthouden van water	13
2.3 Programma Beleven en Benutten	14
3 Planbeschrijving	15
3.1 Natuur	15
3.2 Water	19
3.3 Recreatief medegebruik	22
3.4 Samenvattend overzicht van te treffen inrichtingsmaatregelen	24
4 Uitvoeringsaspecten	26
4.1 Beschikbaarheid van gronden	26
4.2 Grondbalans	26
4.3 Planning en fasering	26
4.4 Tijdelijke voorzieningen en verkeersmaatregelen	27
4.5 Procedures en vergunningen	27
4.6 Afspraken eigendom, beheer en onderhoud	28
5 Negatieve effecten en mitigerende maatregelen	29
5.1 Kabels en leidingen	29
5.2 Drinkwaterwinning	29
5.3 Landbouw en natschade omgeving	30
5.4 Weg- en vaarverkeer	30
5.5 Natuur	30
5.6 Landschap, cultuurhistorie en archeologie	31
5.7 Recreatie en omwonenden	31
Verwijzingen en literatuur	33

Bijlage 1	Plankaart Noordma
Bijlage 2	Principeprofielen
Bijlage 3	Inrichtingsplan Zuidoevers (fase 2)

Voorwoord

Voor u ligt het inrichtingsplan voor Noordma en Zuidoevers - fase 2. Dit plan beoogt de (her)inrichting van het gebied Noordma en Zuidoevers fase 2 ten behoeve van waterberging en natuur. Samen met naastgelegen gebied Tusschenwater moet het gebied Noordma gaan fungeren als een dynamisch vloedmoeras op de overgang van de Hunze naar het Zuidlaardermeer. Daarmee wordt de koppeling gelegd met de boezem en een nog belangrijke en ontbrekende schakel uit de destijds opgestelde Hunzevisie gerealiseerd.

Dit plan staat daar mee niet op zich zelf, maar maakt onderdeel uit van een samenhangend netwerk van natuurgebieden welke de afgelopen jaren langs de Hunze reeds zijn gerealiseerd. Hierin heeft de Hunze weer zo veel mogelijk haar oude loop terug gekregen en zijn beekaangrenzende gronden (her)ingericht voor natuur en water. De basis voor deze plannen is gelegd in de destijds opgestelde Hunzevisie (1995). De gebiedsontwikkeling richt zich op herstel van wezenlijke onderdelen van het oorspronkelijke stroomgebied van de Hunze. Het totale beekstelsel van de Hunze is ca. 3.000 ha. In het kader van het Programma Natuurlijk Platteland resteert in het stroomgebied van de Hunze ca 380 ha landbouwgrond worden omgevormd naar de functie Natuur. In totaal zullen er op 1.000 ha inrichtingsmaatregelen worden uitgevoerd ten behoeve van de natuurontwikkeling en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Anno 2022 is reeds ca. 700 ha van de destijds hiervoor bedoelde gronden verworven en heringericht. De eerste resultaten hiervan zijn al duidelijk zichtbaar. Zo laten soorten als otter en bever zich in het beekdal weer steeds meer zien en heeft het gebied ook aan populariteit onder recreanten en toeristen sterk gewonnen.

De plannen voor Noordma zijn niet nieuw. Reeds in 2010/2011 zijn er voor dit gebied plannen uitgewerkt ten behoeve van de inrichting voor natuur, welke ook in het gebied zijn gecommuniceerd. Vanwege onder meer bezuinigingen van de Rijksoverheid kon de financiering van deze plannen destijds niet rond worden gekregen en zijn deze toen in de ijskast beland. Met behulp van Europese POP3-subsidie is dit nu wel het geval en zijn de plannen van destijds weer geactualiseerd en nieuw leven ingeblazen. Het nu voorliggende plan is grotendeels gebaseerd op het destijds uitgewerkte plan. Veel elementen van dit oude plan komen dan ook weer terug in dit nieuwe plan. Zo wordt het gebied Noordma bijvoorbeeld ontpolderd en volledig voor de boezem gelegd als gevolg waarvan een groot deel van het gebied jaarrond onder water komt te staan. Op deze manier wordt ruimte gecreëerd voor de ontwikkeling van moerasnatuur als waterberging. Er zijn echter ook een aantal duidelijke verschillen met de plannen van destijds. Zo wordt in dit plan geen nieuwe vaarverbinding aangelegd en blijft het Havenkanaal (Zuidlaardervaartje) bevaarbaar voor boten. Ook wordt geen pandscheiding (stuw) aangelegd in de Drentsche Diep en blijft het gemaal Oostermoer gehandhaafd.

Door perikelen rond Corona en de te kruisen gasleidingen in het gebied heeft de planuitwerking voor Noordma langer geduurd dan we aanvankelijk hadden gehoopt. Ook kon hierdoor niet goed over de plannen in en met het gebied worden gecommuniceerd. Uiteraard betreuren we dit en is dit ook niet de bedoeling geweest. Door het versturen van nieuwsbrieven en het voeren van individuele gesprekken hebben we echter toch zo veel mogelijk getracht direct belanghebbenden bij de planuitwerking te betrekken. We hopen dat dit plan daarmee niet alleen een belangrijke bijdrage mag leveren aan de versterking van natuur- en de wateropgaven binnen het beekdal, maar dat ook wensen en ideeën uit het gebied zo goed mogelijk zijn ingepast.

...

Namens de samenwerkende partijen,

Samenvatting

Voor u ligt het inrichtingsplan Noordma en Zuidoevers - fase 2. Dit plan beoogt de (her)inrichting van deze gebieden ten behoeve van natuur en waterberging, waarbij tevens een koppeling met het Zuidlaardermeer en het naastgelegen gebied Tusschenwater wordt gelegd. Hiermee wordt een concrete invulling gegeven aan de destijds opgestelde Hunzevisie op basis waarvan een groot deel van het gebied is gegrensd als Natuur Netwerk Nederland (NNN). Tezamen met het naastgelegen gebied Tusschenwater -dat afgelopen jaren hiervoor reeds is ingericht- gaan fungeren als groot en samenhangend dynamisch vloedmoeras op de overgang tussen beek en het Zuidlaardermeer (boezem). Het plan beoogt hiervoor het weer vrij voor de boezem leggen van het gebied waardoor de waterpeilen worden verhoogd en een groot deel van het gebied onder water zal gaan lopen. Tevens wordt de Hunze door het gebied weer (deels) hersteld waarbij een verdere doorkoppeling vanuit het gebied Tusschenwater naar het Zuidlaardermeer plaats vindt. Om de poortfunctie en uitwisseling van dieren (en ook water) tussen Noordma en Tusschenwater te bevorderen wordt een brug aangelegd in de Hunzeweg (N386). De aanleg van kaden moeten de omliggende gebieden beschermen tegen hoog water vanuit de boezem. De bouw van een aantal gemalen en een kwelsloot langs de noord- en westflank van het gebied moet bovendien de afwatering vanuit achterliggende gebieden blijven garanderen en natschade voorkomen. Om het gebied toegankelijk te houden voor recreatie en de omliggende dorpen worden tevens een aantal maatregelen getroffen.

De plannen voor Noordma zijn niet nieuw. Reeds in 2010/2011 zijn vergelijkbare plannen voor het gebied opgesteld welke destijds ook zijn gecommuniceerd in het gebied. Hoewel het nu voorliggende plan op een aantal punten wezenlijk verschilt, zijn er ook een groot aantal overeenkomsten en is de inrichting op hoofdlijnen vergelijkbaar met de plannen van destijds. Zo werd ook destijds beoogt het gebied te ontpolderen en grotendeels onder water te zetten. In tegenstelling tot de plannen van destijds wordt echter in het huidige plan het Havenkanaal/Zuidlaardervaartje als vaarverbinding gehandhaafd en wordt geen nieuwe vaarweg (staande mastroute) aangelegd langs de westflank van het gebied. Ook wordt gemaal De Groeve niet verplaatst en komt geen pandscheiding meer in het Drentsche Diep. Als gevolg hiervan zullen de waterpeilen in het gebied ook minder fluctueren dan destijds werd beoogd.

De verdere uitwerking en uitvoering van dit plan wordt voorzien in de periode 2023/2024 en zal eveneens binnen de samenwerking Hunze tot stand worden gebracht. Naar verwachting wordt eerst begonnen met het gebied Zuidoevers (fase 2), en de brug in de Hunzeweg (N386), incl. de aansluiting op Tusschenwater. Aansluitend (en deels parallel) zullen daarna ook worden begonnen met de inrichtingswerken van Noordma. Daarbij zal eerst worden begonnen met de benodigde werkzaamheden aan de gasleiding waarna ook de grondwerkzaamheden ten behoeve van de natuur en waterbergingsinrichting zullen worden opgepakt. Naar verwachting zal het plan dan in 2024 zijn afgerond. De werkzaamheden aan de vispassage gemaal De Groeve zijn reeds eerder opgestart en worden binnenkort afgerond.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Sinds het verschijnen van de Hunzevisie in 1995 wordt met vereende krachten gewerkt aan het herstel van de Hunze. De afgelopen jaren zijn reeds diverse gebieden in het Hunzedal met succes (her)ingericht. Daarmee is een groot deel van de hier aanwezige natuuropgave volgens het Natuur Netwerk Nederland (NNN) ingevuld. Een van de nog in te richten gebieden in de benedenloop van de Hunze betreft het gebied Noordma. Overeenkomstig de Hunzevisie moet dit gebied samen met het naastgelegen gebied Tusschenwater gaan fungeren als een dynamisch vloedmoeras op de overgang van de Hunze naar de boezem en het Zuidlaardermeer. Binnen dit plan worden daarbij tevens de kansen voor waterberging en het leveren van een bijdrage aan KRW-doelstellingen benut. Daarmee vormt dit gebied een belangrijke verbindende schakel tussen enerzijds de hoger gelegen gras- en beekdalgronden langs de Hunze en anderzijds de lager gelegen moerasgebieden langs het Zuidlaardermeer en de boezem. Inmiddels zijn de hiervoor benodigde gronden reeds verworven en via een POP3-beschikking zijn nu ook middelen beschikbaar voor de realisatie hiervan. Voorliggend plan beschrijft welke doelen, uitgangspunten en inrichtingsmaatregelen voor dit gebied worden beoogd en wat het gewenste eindbeeld hiervan is. Dit plan vormt daarmee de basis voor de verdere planuitwerking, de bestuurlijke besluitvorming en de benodigde vergunningen en procedures.

1.2 Afbakening plangebied

Dit plan heeft betrekking op het gebied Noordma en Zuidoevers-fase 2 zoals deze worden begrensd door het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Op de plankaart in bijlage 1 staat de exacte begrenzing van het plan aangegeven. Het plangebied Noordma wordt aan de noord- en noordwestzijde globaal begrensd door respectievelijk het Zuidlaardermeer en de Oostermoersche Vaart en aan de zuid- en zuidoostzijde door het Zuidlaardervaartje (Havenkanaal) en de bebouwing van Zuidlaren. Het plangebied wordt aan de westzijde begrensd door de hoger gelegen landbouwgronden op de flank van het beekdal. Tevens wordt een nog niet ingericht en aangrenzend perceel binnen het gebied Tusschenwater in dit plan meegenomen. Het plangebied Zuidoevers-fase 2 heeft betrekking op de direct ten oosten van het Zuidlaardermeer gelegen percelen welke reeds zijn verworven voor natuur. Op de plankaart zoals opgenomen in bijlage 1 is de plangrens voor beide gebieden weergegeven. Niet tot dit plan behoren:

- het aan de westzijde van het plangebied gelegen recreatieterrein;
het verplaatsen van de scouting naar het recreatieterrein;

Vanwege hiermee aanwezige raakvlakken heeft wel afstemming plaats gevonden met deze ontwikkelingen.

1.3 Over de status en totstandkoming van dit plan

Dit plan is in nauwe samenwerking met de gemeente Tynaarlo, waterschap Hunze en Aa's, provincie Drenthe, Stichting Het Drentse Landschap en Prolander tot stand gekomen. Voor wat betreft de waterwinning en de door het gebied lopende gasleiding heeft tevens afstemming plaatsgevonden met respectievelijk het Waterbedrijf Groningen en de Gasunie. Het betreft een Voorlopig Ontwerp welke nog in procedure moet en op basis waarvan nog inspraak mogelijk is. Ook is op onderdelen nog een verdere planuitwerking en detaillering noodzakelijk en ruimte gelaten voor een nadere uitwerking. Het plan is meerdere keren gecommuniceerd in het gebied. Ook hebben keukentafelgesprekken met direct belanghebbenden

den, dorpsbelangen, maatschappelijke groeperingen en belangenorganisaties (o.a. kano-bond, stichting Molen de Wachter en IVN Zuidlaren) en omwonenden plaatsgevonden. De tijdens deze bijeenkomsten en gesprekken gemaakte opmerkingen en suggesties zijn zo veel mogelijk meegenomen in dit plan.

- Dit plan wordt eind november vastgesteld door de Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) Hunze waarna het de basis gaat vormen voor de aanvraag van vergunningen en het op onderdelen wijzigen van het bestemmingsplan.
- In 2019 heeft er een 1^e informatiebijeenkomst in het gebied plaatsgevonden waarin een eerste schetsplan is gepresenteerd en waarin de bewoners van omliggende dorpen hun zorgen, wensen en ideeën hebben kunnen inbrengen.
- Op basis hiervan zijn er diverse gesprekken gevoerd in het gebied en is er een eerste concept-inrichtingsplan opgesteld welke d.d. 25 augustus 2022 wederom is gepresenteerd in het gebied. Belangstellenden konden van de gelegenheid gebruik maken om suggesties, vragen, opmerkingen enz achter te laten op een formulier.
- Na verwerking van de opmerkingen is volgens onderhavig definitief voorontwerp Inrichtingsplan opgesteld op basis waarvan de formele procedures en vergunningen worden aangevraagd en nog inspraak mogelijk is.
- Enkele planonderdelen in dit inrichtingsplan zijn nog op hoofdlijnen en zullen in het Definitief Ontwerp samen met betrokkenen verder worden uitgewerkt (o.a. plankenpad en peilbeheer Tusschenwater).

1.4 Relatie met eerdere plannen voor Noordma (2010/2011) en Tusschenwater

Voorliggend plan voor Noordma is niet nieuw. Reeds in 2010/2011 is een vergelijkbaar inrichtingsplan voor Noordma opgesteld en toen ook in het gebied gecommuniceerd. Vanwege bezuinigingen van het Rijk kon dit plan toen helaas niet worden gerealiseerd en is toen in de ijskast beland. Met behulp van EU POP3-subsidie is het nu mogelijk dit plan weer nieuw leven in te blazen en de plannen weer op te pakken. Getracht is daarbij zo veel mogelijk het oude plan van destijds overeind te houden. Zo werd ook in de plannen van destijds uitgegaan van het ontpolderen en het weer voor de boezem leggen van het gebied, waardoor een groot deel van het gebied onder water zou lopen. Omdat de wereld in de tussentijd niet stil is blijven staan, zijn echter ook een aantal belangrijke wijzigingen ten opzichte van het oude plan doorgevoerd. In het naastliggend tekstkader leest u hier meer over.

Belangrijke wijzigingen ten opzichte van het oude plan Noordma (2010/2011)

Het onderhavige plan voor Noordma volgt zo veel mogelijk het oude plan zoals dat in 2010/2011 in het gebied is gecommuniceerd. Er zijn echter ook een aantal belangrijke wijzigingen doorgevoerd:

- Het plan voor de destijds beoogde staande Mastroute naar Zuidlaren (langs westzijde van het gebied) komen te vervallen. Door deze verbinding zou het Havenkanaal in de plannen van destijds worden afgewaardeerd tot kanoroute. In het onderhavige plan blijft het Havenkanaal (Zuidlaardervaartje) zijn functie als vaarroute behouden waardoor ook de vaarverbinding naar Zuidlaren blijft bestaan.
- Ook wordt het gemaal Oostermoer niet verplaatst en is er geen sprake meer van de plaatsing van een pandscheiding in het Drents Diep. Hierdoor kan ook een deel van de landbouwgronden rondom het gebied op het gemaal blijven afwateren en zijn in onderhavig plan minder aanpassingen aan de waterhuishouding van omliggende landbouwgronden nodig.
- Door het niet plaatsen van de pandscheiding in het Drentse Diep zoals boven genoemd is er in onderhavig plan sprake van minder peildynamiek in het gebied. In onderhavig plan wordt dit deels gecompenseerd door onder meer de mogelijkheid in te bouwen het gebied tijdelijk af te sluiten van de boezem als gevolg waarvan een lager peil kan worden gehanteerd en de moerasontwikkeling kan worden gereset dan wel op gang kan worden geholpen. Daarnaast worden de verdere ontwikkelingen Tusschenwater nu eerst afgewacht voor een besluit te nemen voor het opheffen van de situatie zomerpolder en de verdere doorkoppeling Hunze.
- Door verscherpte eisen waterkwaliteit vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt nu een groter deel van het gebied de bouwvoor afgegraven. Dit om negatieve effecten op de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer als gevolg van uitspoeling van voedingsstoffen als fosfaat zo veel mogelijk te voorkomen.
- Hoewel in de plannen van destijds de verdere doorkoppeling van de Hunze (afvoer) vrijwel geheel door het gebied Noordma plaatsvond, blijft in de huidige plannen ook een belangrijk deel van de afvoer via de bestaande loop langs de Groeve plaatsvinden.

Systeemkeuzes en relatie met Tusschenwater

Onderhavig plan voor Noordma kan niet los worden gezien van het naast gelegen gebied Tusschenwater. Dit gebied is de afgelopen jaren reeds op een vergelijkbare manier ingericht ten behoeve van natuur en water(berging). Overeenkomstig de Hunzevisie moet dit gebied samen met het naastgelegen gebied Noordma gaan functioneren als samenhangend natuurgebied en dynamisch vloedmoeras op de overgang van de Hunze naar het Zuidlaardermeer en de boezem. Omdat op dat moment nog niet alle benodigde gronden voor de inrichting van Noordma konden worden verworven, is destijds gekozen voor een gefaseerde aanpak waarbij eerst Tusschenwater is ingericht. De “knip” richting Noordma is toen gelegd bij de Hunzeweg (N386). Onderhavig plan beoogt nu de verdere inrichting en uitbreiding van dit gebied richting het Zuidlaardermeer. Om desinvesteringen te voorkomen is destijds bij de inrichting van Tusschenwater alvast wel rekening gehouden met de toekomstige inrichting en uitbreiding richting Noordma. Dit plan sluit hier nu naadloos op aan en zorgt voor een verdere doorkoppeling van de Hunze richting het Zuidlaardermeer.

Hoewel bij de inrichting van Tusschenwater ook als eindbeeld de inrichting als samenhangend vloedmoeras werd beoogd, is de afgelopen jaren eerst een tijdelijke situatie als “zomerpolder”¹ voor een groot deel van het gebied overeind gebleven. Dit vanuit de gedachte dat de gewenste natuurontwikkeling hier alvast op gang kan komen en ook de kaden

rondom dit gebied zich goed kunnen zetten en begroeid raken. Voor (een deel van) het gebied Tusschenwater is daarvoor een (tijdelijk) dynamisch peilbeheer ingevoerd. Dit betekent dat het gebied alleen gedurende de winterperiode onder water loopt en in de zomerperiode wordt afgesloten van de boezem en langzaam opdroogt. Hoewel dit aanvankelijk als “tijdelijke” situatie was bedoeld, heeft zich hier in de tussenperiode echter waardevolle natuur weten te ontwikkelen. In overleg met IVN-Zuidlaren is daarom bepaald de situatie als zomerpolder hier niet meteen op te heffen, maar eerst de verdere ontwikkeling af te wachten. Afhankelijk van de monitoringsresultaten zal over enkele jaren de situatie opnieuw worden bekeken en een besluit worden genomen voor het al dan niet opheffen van de tijdelijke situatie Tusschenwater en de verdere doorkoppeling van de Hunze door het gebied.

1.5 Meekoppelkansen en raakvlakprojecten

Dit plan is primair gericht op de inrichting van het gebied Noordma, inclusief Zuidoevers (fase 2) ten behoeve van natuur en waterberging. Vanuit het programma Beleven en Benutten zijn echter waar mogelijk plannen, wensen en ideeën op het gebied van bijvoorbeeld recreatie en landschap zo veel mogelijk meegenomen in dit plan (dan wel rekening gehouden met de toekomstige uitvoering hiervan). Hiervoor hebben gedurende de planvorming diverse gebiedsbijeenkomsten en bijeenkomsten met stakeholders plaatsgevonden. Concreet zijn in dit plan de volgende planonderdelen als meekoppelkansen meegenomen (zie ook plankaart):

- Opwaarderen fiets/wandelbrug Havenkanaal (De Groeve).
- Aanleg nieuwe wandelbrug over Havenkanaal (Molen de Wachter).
- Verplaatsing fietspad over kade oostzijde gebied.
- Handhaven laarzenpad over kade langs Havenkanaal.
- Aanleg uitzichtpunt
- Ophogen terrein Molen de Wachter

Raakvlakprojecten

Naast het plan voor Noordma spelen er in het gebied nog andere (fysieke/ruimtelijke) opgaven, plannen en ontwikkelingen waarmee in dit plan zo veel mogelijk rekening mee is gehouden dan wel afstemming heeft plaatsgevonden,

- In het gebied Tusschenwater wordt water gewonnen ten behoeve van de drinkwaterwinning. Vanuit het Waterbedrijf Groningen bestaan plannen om de capaciteit van bestaande drinkwaterputten in het gebied uit te breiden. Dit heeft verder geen invloed op het voorliggend plan voor Noordma. Wel zijn in dit plan aanvullende maatregelen opgenomen om in geval van calamiteiten te voorkomen dat vervuild water het gebied kan binnen stromen.
- Grenzend in de Noordwest-hoek aan het plangebied voor Noordma wordt door de gemeente Tynaarlo plannen voorbereidt voor de verplaatsing van het hier liggende scoutingsterrein. Voor wat betreft de inrichting en de verdere doorkoppeling van de Hunze langs dit gebied heeft afstemming plaats gevonden. Overigens blijft de ligweide en het hier aanwezige surfstrandje en aanlegsteiger gehandhaafd.
- Vanuit N2000 en de KRW wordt door het waterschap gewerkt aan het herstel en de uitbreiding van oeverzones rond het Zuidlaardermeer. Dit raakt direct aan de plannen van Zuidoevers-fase 2.

1.6 Leeswijzer

Dit plan gaat zowel over de inrichting van Noordma als van Zuidoevers (fase 2). Om verwarring bij het lezen van dit plan echter zo veel mogelijk te voorkomen zijn de plannen en be-

oogde inrichtingsmaatregelen voor Noordma en Zuidoevers (fase 2) zo veel mogelijk gescheiden. Gezien de omvang en mogelijke effecten is daarbij de keuze gemaakt om de beoogde inrichting van Noordma in de hoofdtekst van dit plan op te nemen en is de beoogde inrichting van Zuidoevers (fase 2) opgenomen als bijlage (3) in dit plan.

Na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 eerst de bredere context van het Plan Noordma weergegeven. In hoofdstuk 3 worden vervolgens per thema (water, natuur en recreatie) de beoogde inrichting(smaatregelen) voor het plangebied Noordma beschreven. In hoofdstuk 4 worden vervolgens de uitvoeringsaspecten beschreven. Hierin komen onder meer de beschikbaarheid van gronden, de beoogde uitvoeringswijze, planning en grondbalans aan de orde. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de binnen het plan te treffen (mitigerende) maatregelen om de effecten op de omgeving zo beperkt mogelijk te houden. In hoofdstuk 6 wordt vervolgens ingegaan op de benodigde vergunningen en procedures om het plan te kunnen realiseren. Daarin komt ook de juridische rechtsbescherming aan de orde. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 beschreven welke afspraken over het beheer en onderhoud van binnen het plan in te richten gebieden en te realiseren kunstwerken en objecten zijn gemaakt.

2 Bredere context

Voorliggend inrichtingsplan voor Noordma en Zuidoevers (fase 2) staan niet op zich zelf, maar maken onderdeel uit van een samenhangend netwerk van langs de Hunze en het Zuidlaardermeer te realiseren natuur- en waterbergingsgebieden. De basis hiervoor is neergelegd in de destijds opgestelde Hunzevisie welke de afgelopen jaren is doorvertaald naar het Natuur Netwerk Nederland (NNN). De afgelopen jaren is door samenwerkende partijen binnen het Hunzeproject en onder leiding van de stuurgroep Hunze met succes gewerkt aan de realisatie van een groot aantal van deze gebieden. Voor 2027 moet het beekdal een duurzaam ingericht natuurgebied zijn wat voldoet aan de waterdoelstellingen (Kaderrichtlijn Water) en waar ook de landbouw weer jaren vooruit kan. Het inrichtingsplan voor Noordma vormt nog een van de ontbrekende schakels waarmee de benedenloop wordt hersteld en de koppeling wordt gelegd met de boezem en het Zuidlaardermeer. Waar mogelijk worden gelijktijdig opgaven op het gebied van waterberging en vasthouden van water en meekoppelkansen voor recreatie en ondernemers zo veel mogelijk benut. Daarmee zijn waterberging en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden.

2.1 Hunzevisie (1995) en NNN

De basis voor dit plan wordt gevormd door de destijds opgestelde Hunzevisie. In dit plan is een visie uitgewerkt voor het herstel van het Hunze(dal) met centraal hierin een stromende beek die verschillende bestaande en nieuw te ontwikkelen natuurgebieden als een kettingsnoer aan elkaar rijgt. Inmiddels zijn al veel van deze gebieden ook daadwerkelijk (her)ingericht en gerealiseerd. Het gebied Noordma vormt een van de nog ontbrekende schakels waar binnen de verdere doorkoppeling en herstel van de Hunze naar de boezem en het Zuidlaardermeer tot stand wordt gebracht. Hierin wordt een geleidelijke overgang van een stromende beek vanaf de hogere zandgronden naar een meer stilstaand meer met rondom (veen)moerasgebieden voorgestaan. Overeenkomstig de Hunzevisie wordt hierin een dynamisch vloedmoeras nagestreefd welke in open verbinding staat met de boezem en het Zuidlaardermeer en waarbij de Hunze opnieuw als een slingerende beek door het gebied gaat lopen. Ook in het nu voorliggende plan is deze opgave en ambitie overeind blijven staan. Nieuw daarin is dat de inrichting voor natuur zo veel mogelijk wordt gecombineerd met waterberging (ruimte voor water) en dat ook het recreatief medegebruik (beleven en benutten) daarin een meer prominente rol hebben gekregen. Dit overigens voor zo ver passend binnen de beoogde natuurinrichting.

Hunzevisie 2030

Als vervolg op de Hunzevisie is in 2020 een vervolg gekomen op de bovenbeschreven Hunzevisie. Hierin wordt een doorkijk en toekomstperspectief gegeven voor de verdere door koppeling van de Hunze richting het Reitdiep en het Lauwersmeer.

2.2 Waterberging en vasthouden van water

Als gevolg van klimaatverandering neemt de komende jaren het risico op overstromingen toe en is er steeds meer behoefte aan het kunnen vasthouden en het kunnen bergen van water. Binnen Hunzeproject wordt hier invulling aan gegeven door de beek waar mogelijk zijn slingerende loop weer zo veel mogelijk terug te geven en overstromingen op

naastgelegen gebieden en in het beekdal weer mogelijk te maken. Hiermee maken deze gebieden onderdeel uit van een op provinciaal niveau samenhangend netwerk van waterbergings- en overstromingsgebieden die overstromingen in de toekomst zo veel mogelijk moeten voorkomen of zien te beperken. Binnen de hiervoor gemaakte berekeningen is er van uitgegaan dat in tijden van nood binnen het gebied Tusschenwater en Noordma hiervoor gezamenlijk ca. 1,3 miljoen kuub water moet kunnen worden geborgen. In aansluiting op de inrichting van Tusschenwater wordt binnen dit plan hierin voorzien door het gebied te ontpolderen en de kaden rondom het gebied te verwijderen. Hierdoor kunnen de waterstanden in het gebied vrij meebewegen met de waterstanden op de boezem/Zuidlaardermeer en kan bij hoog water tijdelijk veel water worden geparkeerd.

2.3 Programma Beleven en Benutten

De gebieden langs de Hunze worden niet alleen ingericht ten behoeve van natuur en Water. Waar mogelijk worden binnen deze gebieden ook maatregelen getroffen waarmee de beleving en het benutten van deze gebieden voor de mens kan worden behouden en zo mogelijk worden vergroot. Uiteraard moeten deze plannen wel passen binnen de doelstellingen voor natuur en water en moeten deze hiermee niet strijdig zijn. Ook in onderhoudig plan is hiermee rekening gehouden door bijvoorbeeld bestaande kaden en wegen in het gebied zo veel mogelijk te handhaven als wandel- en fietspaden. In hoofdstuk 3 leest u hier meer over.

Op het schaalniveau van de gehele Hunze zijn thans ook plannen in voorbereiding die de koppeling leggen met bestaande wandel- en fietsroutes door het gebied. Dit betreft een kaderstellend plan. Tevens is een landschapsvisie opgesteld voor de Hunze. In onderhoudig plan wordt hiermee zoveel mogelijk rekening gehouden door bijvoorbeeld delen van het gebied open te stellen voor recreatie en andere (kwetsbare) delen hiervoor juist te sluiten.

3 Planbeschrijving

In dit hoofdstuk wordt de beoogde inrichting voor het plangebied Noordma als natuur- en waterbergingsgebied concreet beschreven. Per thema (natuur, water en recreatie) worden eerst de beoogde doelen en uitgangspunten beschreven en vervolgens beschreven welke concrete inrichtingsmaatregelen het plan hiervoor beoogt. Als algemene randvoorwaarden en uitgangspunten voor het plan gelden dat overige functies en waarden in en rondom het gebied geen noemenswaardige hinder mogen ondervinden van de beoogde inrichting als natuur- en waterbergingsgebied. Daarnaast moet het gebied voor direct aanwonenden en omgeving bereikbaar en toegankelijk blijven. Dit binnen de randvoorwaarden die de natuur hieraan stelt. Waar dit niet mogelijk is voorziet het plan in mitigerende dan wel compenserende maatregelen.

Zoals in de inleiding van dit rapport reeds benoemd heeft onderstaande planbeschrijving uitsluitend betrekking op het plangebied voor Noordma. Voor de planbeschrijving voor Zuidoevers (fase 2) wordt verwezen naar bijlage 3.

3.1 Natuur

Het gebied Noordma ligt in het overgangsgebied tussen de benedenloop van de Hunze(dal) en het Zuidlaardermeer dat onderdeel uitmaakt van de boezem. Het gebied vormt hier een belangrijke schakel en poortfunctie tussen een stromende beek en de rond het meer gelegen oeverlanden en moerasgebieden. In vroeger jaren stroomde de rivier de Hunze (deels) door dit gebied om zo uit te monden in het Zuidlaardermeer. Door wisselende waterstanden op het meer stroomde dit gebied regelmatig onder water en vormde het een belangrijk doortrek- en leefgebied voor veel dieren, vogels en vissoorten. Het plan beoogt deze natuurfunctie weer zo veel mogelijk terug te brengen en te herstellen. Hiervoor is het noodzakelijk de Hunze(afvoer) weer zo veel mogelijk door dit gebied te laten lopen en door ontpoldering de verbinding met het Zuidlaardermeer (deels) te herstellen. Door ook de binnen het gebied aanwezige barrières als wegen en kunstwerken zo veel mogelijk te slechten wordt ook de migratie- en poortfunctie die dit gebied heeft voor vissen en dieren naar de midden- en bovenloop van de Hunze weer hersteld.

Doelen en uitgangspunten

Ten behoeve van natuur worden in dit plan de volgende doelen beoogd:

- Het in samenhang met Tusschenwater ontwikkelen van een dynamisch vloedmoeras op de overgang van de Hunze naar het Zuidlaardermeer;
- Het zodanig inrichten van het gebied dat deze optimaal kan functioneren als (kern)leefgebied en ecologische verbindingszone richting de rest van de Hunze (poortfunctie).
- Verdere doorkoppeling van de Hunze door het gebied.

Belangrijk uitgangspunt is dat het gebied tezamen met het naastgelegen gebied Tussenwater vrij voor de boezem komt te liggen en zo een groot aaneengesloten en robuust moerasgebied kan gaan vormen op de overgang van de Hunze naar het Zuidlaardermeer. Op deze manier wordt het gebied niet alleen geschikt gemaakt als corridor en leefgebied voor planten- en diersoorten, maar kan ook een positieve bijdrage worden geleverd aan de doelstellingen vanuit Natura2000 en KRW (zie ook paragraaf 3.2). Door het doorsteken en deels verwijderen van kaden komt het gebied grotendeels onder water te staan. Hierdoor ontstaat op de lage delen ruimte voor open water en moerasontwikkeling, terwijl op de hogere delen ruimte wordt gelaten aan (overstromings)graslanden. Voor de natuurinrichting vormt het

streven naar gelijke delen areaal open water en moeras met aansluitend ruige graslanden een belangrijk uitgangspunt (verhouding ca. 1/3, 1/3, 1/3) met daartussen geleidelijke gradiënten van open ondiep water, waterriet, via rietmoeras met poelen of andere open moerasvegetatie naar nat grasland. Daarmee moet het gebied ook als verlengstuk kunnen fungeren voor de oeverlanden rond het Zuidlaardermeer en tevens als paai- en opgroeigebied voor vis kunnen fungeren. Hiermee wordt voor natuur een vergelijkbare inrichting nagestreefd als in het naastgelegen gebied Tusschenwater.

Maatregelen

Om bovenstaande doelen en uitgangspunten te kunnen realiseren worden de volgende inrichtingsmaatregelen voorgesteld.

Aanleg, verwijderen en doorsteken van kaden

Om het gebied vrij voor de boezem te kunnen leggen is het noodzakelijk dat de kaden worden doorgestoken. Op de plankaart is te zien welke kaden dit betreft. Daarmee wordt het gebied ontpolderd en loopt een groot deel van het gebied onder water. Het gebied kent een zelfde peil als het Zuidlaardermeer welke ook deel uit maakt van de boezem (peil NAP +0,52m.). Hoewel de kaden langs de zuidoost- en oostkant hiermee hun waterkerende functie verliezen, worden ze niet verwijderd en blijven hier als "natuurkade" nog (deels) dienst doen als recreatiepaden. Langs het Havenkanaal dient de kade ook nog als bescherming tegen golfslag op de Hunzeweg en ter markering en bescherming van de hier liggende vaarweg.

Om het achterliggende gebied tegen hoog water vanuit de boezem te beschermen worden ook nieuwe (waterkerende) kaden in het gebied aangelegd. Dit betreft onder meer langs de west en noordkant van het gebied om de hier liggende landbouwgronden en recreatieterrein te beschermen tegen invloeden vanuit de boezem. Daar waar deze kaden direct grenzen aan open water worden aan de buiten(boezem)zijde brede bermen aangelegd. Dit om te voorkomen dat deze kaden door graafwerkzaamheden van de bever kunnen worden ondermijnd. Voor een nadere beschrijving van de te treffen maatregelen op het gebied van waterkeringen en kaden wordt verwezen naar paragraaf 3.2.

Verwijderen bouwvoor en plaatselijk verlagen maaiveld

Het gebied Noordma is jarenlang in gebruik geweest als landbouwgrond welke regelmatig werd bemest. Deze meststoffen zijn grotendeels nog in de bodem aanwezig en zijn niet gunstig voor de beoogde natuurontwikkeling. Door het opzetten van het waterpeil kunnen deze voedingsstoffen als gevolg van biochemische processen (fosfaatmobilisatie) bovendien vrij komen uit de bodem en zo uitspoelen naar het Zuidlaardermeer waar ze voor eutrofiëringsproblemen als algenbloei kunnen zorgen. Om deze risico's zo veel mogelijk te voorkomen wordt het areaal dat bij inrichting permanent onder water komt te staan de aanwezige bouwvoor en hierin aanwezige voedingsstoffen afgegraven. Naast dat hiermee voedingsstoffen worden verwijderd draagt dit ook bij aan een grotere en meer gevarieerde waterdiepte waardoor het gebied minder snel dichtgroeit en meer geleidelijke gradiënten kunnen ontstaan. Bij het afgraven van de bouwvoor worden tevens de in het gebied aanwezige sloten zo veel mogelijk dichtgeschoven en gedempt.

Verdere doorkoppeling Hunze

Bij de inrichting van Tusschenwater is de hier oorspronkelijk aanwezige Hunze weer deels hersteld. Dit plan voorziet in de verder doorkoppeling van de Hunze door het gebied Noordma waarmee de koppeling met het Zuidlaardermeer wordt gemaakt. Hiervoor wordt de Hunze als doorgaande watervoerende beek vanuit Tusschenwater weer door het gebied

uitgegraven. Waar mogelijk wordt daarbij zo veel mogelijk de lage delen en de oorspronkelijke loop gevolgd. Doordat een groot deel van het gebied na inrichting onder water komt te liggen, zal de beek niet overal zichtbaar in het landschap aanwezig zijn. De Hunze zal maximaal 10 m³/s door het gebied kunnen afvoeren. Doordat de bestaande Hunze langs de Groeve blijft gehandhaafd zal deze dienst kunnen doen als hoogwateromleiding.

Overigens zal het water door het gebied niet altijd vanuit Tusschenwater naar het Zuidlaardermeer stromen. Afhankelijk van de waterafvoer en de waterstanden op het Zuidlaardermeer en de boezem kan het water ook wel eens de andere kant op stromen. Dit is kenmerkend voor een overgangsgebied waar de bek meer het karakter heeft van een moerasbeek. Omdat de Hunze vanuit Tusschenwater het Havenkanaal/Zuidlaardervaartje op het zelfde niveau (boezempeil) kruist, zal een deel van het water tevens via dit vaartje naar het Zuidlaardermeer gaan afstromen. Er worden een aantal "knoppen" ingebouwd waarmee de verdeling van de waterafvoer door het gebied desgewenst kan worden gestuurd. De reeds gerealiseerde inlaat bij Tusschenwater vormt de hoofdknop voor de waterdoorvoer. Hiermee kan ook de waterafvoer door Noordma worden gestuurd en gedurende het vaarseizoen de hinder die de recreatievaart hiervan zou kunnen ondervinden worden beperkt (zie ook hoofdstuk 4). Daarnaast blijft ook de stuw welke reeds ter hoogte van de provinciale weg in Tusschenwater is gerealiseerd gehandhaafd. Ook met deze stuw kan indien gewenst een deel van de Hunzeafvoer wordt omgeleid naar het gemaal Oostermoer.

Zoals in de inleiding reeds is verwoord zal de komende jaren eerst nog de bestaande (peil- en afvoer)situatie in Tusschenwater worden gehandhaafd. Dit in afwachting van de verdere ontwikkelingen die hier gaan plaats vinden. Dit betekent ook dat de beoogde doorkoppeling van de (waterafvoer) Hunze door Noordma zoals bovenbeschreven de eerste jaren na inrichting nog niet gaat plaatsvinden. Wel zal alvast de nieuwe Hunze hier worden uitgegraven. Komend vanuit het gebied Tussenwater kunnen hierin de volgende (deel)trajecten worden onderscheiden:

- *Traject Tusschenwater – Hunzeweg (N386).*

Dit betreft een reeltief kort traject waarbij de Hunzeweg wordt gekruisd en de aansluiting met het gebied Tusschenwater wordt gezocht. De kruising van de Hunzeweg vindt plaats via een (duiker)brug welke is gedimensioneerd op de beoogde waterafvoeren via de nieuwe Hunze (tot 10 m³/s). Deze brug fungeert tevens als faunapassage (zie onderstaand). Om de strook grond tussen de Hunzeweg en de bestaande kade in Tusschenwater te beschermen tegen hoog water worden de kaden vanuit Tusschenwater doorgetrokken tot aan de Hunzeweg (deze ligt op veilige hoogte).

- *Traject Hunzeweg (N386) – weg Noordma*

Op dit traject kruist de Hunze het Havenkanaal en loopt zo verder het gebied in richting de weg Noordma. Vanwege de lage ligging van het maaiveld loopt het gebied hier grotendeels onder water waardoor de Hunze hier niet als een slingerende loop in het landschap zichtbaar wordt. De Hunze zal zich hier een weg door het vloedmoeras moeten zien te banen als gevolg waarvan de loop hier niet vast staat en in de loop der jaren ook kan wijzigen. Uit oude kaarten en bodemkarteringen blijkt dat dit ook in vroeger jaren het geval is geweest.

Zoals boven reeds genoemd vindt de kruising met het Havenkanaal vanuit Tusschenwater gelijkvloers plaats, d.w.z. op het zelfde (boezem)peil. Hoewel een groot deel van het Hunzewater hiermee de weg van de minste weerstand gaat kiezen en direct langs het Havenkanaal gaat afstromen, wijzen berekeningen uit dat een deel ook door het gebied Noordma gaat stromen. De mate waarin dit ook de komende jaren gaat plaatsvinden is

mede afhankelijk van de mate waarna Noordma gaat dichtgroeien dan wel een stroombaan (geul) door het moerasgebied in stand kan worden gehouden.

- *Traject Weg Noordma – Meerweg*

Na de kruising met de gasleiding en de weg Noordma buigt de Hunze in westelijke richting af om vervolgens direct ten oosten van het (nieuwe) scoutingterrein de Meerweg te kruisen. De kruising met de weg Noordma van de gasleiding vindt plaats op het laagste gedeelte van de gasleiding. Hierdoor hoeven slechts maatregelen te worden genomen ter bescherming van deze leiding (zinkers), en zorgt deze barrière niet voor extra opstuwing. Voor de kruising met de Meerweg worden enkele grote duikers onder de weg doorgelegd. Tevens wordt de weg ter hoogte van de kruising plaatselijk verhoogd zodat de Hunze hier vrij kan blijven afstromen.

- *Traject Meerweg - Zuidlaardermeer*

Na de kruising van de Meerweg vervolgt de Hunze haar weg naar de uitmonding in het Zuidlaardermeer. Deze uitmonding vindt direct ten oosten van het recreatieterrein plaats. Omdat het maaiveld op dit traject hoger ligt zal de Hunze hier weer als loop vanuit het moeraslandschap opduiken en tot aan de uitmonding in het meer zichtbaar zijn. De uitmonding op dit traject wordt ingericht als een brede moerasstrook waardoor centraal de Hunze loopt. De aanwezige oever- en moerasstroken langs het Zuidlaardermeer worden hier als het ware als brede lob het gebied Noordma ingetrokken. Door de hierdoor ontstane brede moerasstroken aan weerszijden van de beek fungeert dit gebied ook als ecologische verbinding en toegangspoort en vindt een geleidelijke overgang plaats van meer naar beek.

Afsluitbaar maken en kunnen regelen waterpeil natuurgebied

Hoewel het gehele gebied grotendeels voor de boezem komt te liggen worden toch een aantal "regelknoppen" ingebouwd waarmee het gebied tijdelijk kan worden afgesloten van de boezem. Dit wordt gedaan om het systeem bij achterwege blijven van de gewenste moerasontwikkeling een "boost" te kunnen geven. Dit in de vorm van het tijdelijk kunnen afsluiten van de boezem waarmee het waterpeil in het gebied gedurende de zomer langzaam daalt en grote delen tijdelijk droog komen te vallen. Hierdoor krijgen met name jonge verlandingsstadia een kans om zich bij lage waterstanden en droogvallende oeverzones zich goed te kunnen ontwikkelen. Ook is hiermee bij verregaande verzuivering en eutrofiering een "reset" van het systeem mogelijk.

De hiervoor te plaatsen afsluiters bevinden zich ter hoogte van de kruising van de Hunzeweg (waar de Hunze het gebied binnenkomt) en de Meerweg (waar de Hunze het gebied verlaat).

Afsluiten weg Noordma en verplaatsen fietspad

Door de ontpoldering en het toelaten van het boezempeil in het gebied komt ook de weg Noordma grotendeels onder water te staan en is daarom niet meer toegankelijk voor verkeer. Ook voor het kunnen handhaven van de rust in het gebied wordt deze weg daarom afgesloten en van de openbaarheid onttrokken. Om de toegankelijkheid van het recreatieterrein te kunnen waarborgen wordt de Meerweg echter gehandhaafd. Om deze weg te beschermen tegen hoog water wordt deze weg buiten het plangebied gehouden en langs de zuidzijde voorzien van een vrijliggende kade.

Ook het fietspad aan de oostzijde van het gebied wordt om deze reden verplaatst over de kade langs de Oostermoersche Vaart (zie hiervoor paragraaf 3.3).

Faunauittreedplaats (FUP) en ruigtestrook Havenkanaal

Het gebied wordt zodanig ingericht dat deze niet alleen een goed leefgebied vormt voor allerlei moerassoorten, maar dat deze zich ook goed door het gebied kunnen verplaatsen. Hiervoor worden de kruisingen met (vaar)wegen in het gebied waar nodig voorzien van faunauitreedplaatsen en faunapassages. Ook worden kaden waar nodig aan de buitenzijde voorzien van brede ruigtestroken zodat een geleidelijke overgang van open water naar de meer droge delen ontstaat waar fauna voldoende dekking en schuilmogelijkheden vinden. De belangrijkste barrière voor fauna vormt het Havenkanaal en aansluitend de Hunzeweg. Om de uitwisseling van fauna tussen Noordma en Tusschenwater te bevorderen wordt een (fauna)brug in de Hunzeweg gemaakt (zie onderstaand). Door ter hoogte van deze brug het Havenkanaal aan weerszijden te voorzien van brede faunauitreedplaatsen wordt bovendien de oversteek over het kanaal voor dieren vergemakkelijkt (en ook visueel gemarkeerd). In het achterland wordt bovendien over een bredere ruigtestrook langs de hier aanwezige kade gecreëerd met voldoende dekkingmogelijkheden voor dieren. Het aanbrengen van rasters en habitatontwikkeling aan weerszijden van de brug moet de geleiding en oversteek voor dieren verder vergemakkelijken en zorgen voor een goede uitwisselingsmogelijkheden tussen beide gebieden.

Aanleg brug en faunapassage in Hunzeweg (N386)

Om de uitwisseling van dieren maar ook de verdere doorkoppeling van de Hunze vanuit Tusschenwater naar Noordma mogelijk te maken wordt in de Hunzeweg (N386) een brug met brede overspanning aangelegd. De brug moet hiermee voorkomen dat verkeersslachtoffers onder overstekende dieren gaan vallen. Hiervoor wordt de brug verhoogd aangelegd en worden brede oeverstroken aan weerszijden onder de brug doorgetrokken. De brug bestaat uit een autobrug en een aparte brug voor fietsers. Om de oversteek voor dieren op deze locatie te vergemakkelijken wordt aan weerszijden van de brug ruigtestroken ingericht. Tevens worden aan weerszijden van de Hunzeweg rasters aangebracht die de dieren naar de onderdoorgang moeten geleiden en de oversteek elders (verkeersslachtoffers) moeten voorkomen.

Vispassage gemaal Oostermoer

Door het gebied vrij voor de boezem te leggen is het gebied in principe optrekbaar voor vis vanuit de boezem en het Zuidlaardermeer. De verwachting is dan ook dat in het voorjaar veel vissoorten het gebied zullen gebruiken als paai- en opgroeigebied. Soorten die verder de Hunze willen optrekken kunnen dit ook blijven doen via de bestaande route langs de Groeve dan wel de nieuwe Hunze. Dit plan voorziet daarnaast in het (2-zijdig) vispasseerbaar maken van het gemaal Oostermoer. Hiervoor zal het gemaal visvriendelijk worden gemaakt en een vispassage (vissluis) worden gerealiseerd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van 1 van de bestaande perskokers van het gemaal. Hier mee wordt het voor vis mogelijk om het ten zuiden van het plangebied gelegen watersysteem te bereiken. Tevens wordt het gemaal uitgerust met visvriendelijke pompen. Hiermee wordt voorkomen dat vis op de terugweg naar de boezem wordt beschadigd als gevolg van passage door het gemaal. De hiervoor beoogde werkzaamheden reeds in afrondende fase.

3.2 Water

Als gevolg van klimaatwijziging en zeespiegelstijging nemen de kansen op overstromingen toe. Door hoge zeewaterstanden kan een voldoende snelle afwatering en veiligheid niet altijd meer worden gegarandeerd. Daarvoor is het nodig gebieden in te richten waar het water tijdelijk kan worden vastgehouden en geborgen. Ook binnen het gebied Tusschenwater en Noordma liggen hiervoor kansen. Door de kaden rondom dit gebied te verwijderen en deze weer vrij voor de boezem te leggen (te ontpolderen) kan er bij hoge boezemwaterstanden

tijdelijk veel water in dit gebied worden geborgen. Hierdoor wordt de boezem tijdelijk ontlast en schade elders voorkomen. Tezamen dragen het gebied Noordma en Tusschenwater bij aan de waterbergingsopgave van ca. 0,5 miljoen m³ water. De hiervoor noodzakelijke maatregelen gaan goed samen met de inrichting als moerasgebied en dynamisch vloedmoeras zoals beschreven in voorgaande paragraaf.

Doelen en uitgangspunten

Ten behoeve van waterberging worden in dit plan de volgende doelen beoogd:

- het kunnen bergen van ca. 530.000 m³ water in tijden dat hier vanuit de boezem behoefte aan is (tezamen met Tusschenwater);

Belangrijke uitgangspunt is dat er circa 530.000 m³ extra waterbergingscapaciteit als meebewegende berging ontstaan bij T100 (max. ws. NAP +1,50 m). Doordat het gebied vrij voor de bezem komt te liggen is geen inlaatvoorziening nodig. Bij hoog water stijgt het peil in het gebied immers automatisch mee met de waterstanden op de boezem. Het gebruik van het gebied voor waterberging en de hiervoor te treffen maatregelen moeten passen binnen de beoogde natuurontwikkeling. Belangrijk randvoorwaarde daarbij is dat het achterliggende gebied en de omgeving voldoende wordt beschermd tegen hoog water en natschade en ook de afwatering blijft gegarandeerd. Eventueel daarvoor aan te leggen kaden moeten zo goed mogelijk landschappelijk worden ingepast in het gebied.

Maatregelen

Om bovenstaande doelen en uitgangspunten te kunnen realiseren worden de volgende inrichtingsmaatregelen voorgesteld.

Aanleg en ophogen van kaden

Om het achterliggende gebied te beschermen tegen hoogwater vanuit de boezem worden rondom het gebied kaden aangelegd. Deze kaden worden aangelegd op een beoogde eindhoogte van NAP + 2,0 m. Daarbij is rekening gehouden met de waterstanden die eens in de 100/jaar kunnen voorkomen, incl. een benodigde waakhoogte van 0,5 m. In paragraaf 3.1 is hier reeds een beschrijving van gegeven. Onderstaand volgt per deeltracé een meer gedetailleerde (zie ook principeprofielen):

- *Tracé langs Havenkanaal*

Dit trace loopt langs de zuidkant van het gebied en loop parallel aan het Havenkanaal. Op dit traject is reeds een bestaande (boezem)kade direct aan de noordkant van het Havenkanaal aanwezig die polder Noordma beschermt tegen hoog water vanuit de boezem. Doordat het gebied echter vrij voor de boezem komt te liggen vervalt in principe de waterkerende functie van deze kade. De kade wordt daarmee omgevormd tot natuurkade. Op basis van het recreatief medegebruik van de kade zijn binnen dit trace 3 trajecten te onderscheiden:

- traject Molen de Wachter – kruising nieuwe Hunze;
- traject kruising nieuwe Hunze – gemaal Oostermoer;
- traject gemaal Oostermoer – recreatieterrein.

Op het eerste traject blijft het aanwezige wandel(laarzen)pad vanaf Molen de Wachter tot aan de kruising nieuwe Hunze gewaarborgd. Voor de kruising van de nieuwe Hunze ter hoogte van de nieuw aan te leggen brug in de Hunzeweg wordt een simpele wandelbrug/vlonder aangelegd. Vanwege de samenhang met de tevens op deze locatie beoogde faunauitreedplaatsen ligt hier nog een belangrijke ontwerpogave die in het

Definitief Ontwerp verder wordt uitgewerkt. Op het laatste traject wordt het uit te plaatsen fietspad over de kade aangelegd (zie hiervoor paragraaf 3.3).

- *Tracé langs de Meerweg*

Dit tracé loopt vanaf de Oostermoersche Vaart tot aan het recreatieterrein in de noordwest hoek van het gebied en volgt hiermee grotendeels het tracé van de Meerweg. Op dit tracé is momenteel geen kade aanwezig. Om de weg en het achterliggende recreatieterrein te beschermen tegen hoog water vanuit de boezem wordt langs de zuidzijde van de Meerweg een vrijliggende kade aangelegd. Op het industrieterrein zelf ligt het maaiveld plaatselijk al op kerende hoogte. Waar nodig wordt deze aangevuld door het bestaande maaiveld glooiend op te hogen. Ter hoogte van de nieuwe Hunze wordt de bestaande kade langs het Zuidlaardermeer deels doorbroken. Langs de oostzijde van de (nieuwe) Hunze wordt eveneens een kade aangelegd. Deze kade maakt tevens deel uit van het wandelpad (Plankenpad) welke in de nieuwe situatie als vrijliggend pad wordt doorgetrokken naar de Meerweg en hier de nieuwe oevers van de Hunze en het Zuidlaardermeer volgt. Ook op het laatste traject waar de Meerweg afbuigt naar het recreatieterrein en overgaat in Meerzicht, wordt deze kade doorgetrokken, waarbij de aansluiting wordt gezocht naar de bestaande kaden langs de Oostermoersche Vaart. Hierdoor worden ook de direct ten noorden van de kade gelegen percelen buiten de waterberging gehouden.

- *Tracé Westrand gebied*

Dit tracé loopt langs de westrand van het gebied vanaf het recreatieterrein tot aan het Havenkanaal. In de huidige situatie is langs dit tracé geen kade aanwezig. In de nieuwe situatie is dat wel nodig om het achterliggende landbouwgebied te kunnen beschermen tegen hoog water. De kade op dit trace kruist zowel de weg Noordma (komt te vervallen) als de Meerweg. Op de kruising wordt de Meerweg plaatselijk tot NAP 2,0 m verhoogd zodat ook hier de kering sluitend blijft. Bij de Noordma is deze maatregelen niet nodig omdat deze weg in de nieuwe situatie komt te vervallen.

De nieuw aan te leggen kade op dit trace loopt parallel aan de hier liggende hoogspanningsleidingen. Hiermee worden kruisingen met deze leidingen voorkomen. Als gevolg hiervan komt een deel van het plangebied buiten de begrenzing van de waterberging te liggen. Gezien de directe ligging aan open water wordt de kade op dit trace uitgerust met een brede buitenberm (aan de zijde van Noordma). Dit om ondermijning van kaden als gevolg van graafwerkzaamheden van de bever zo veel mogelijk te voorkomen.

- *Tracé Tussenwater*

Om de verdere doorkoppeling van de Hunze richting Noordma mogelijk te maken wordt de hier reeds aanwezige kade plaatselijk open gebroken en wordt de aansluiting gezocht bij de kerende hoogte van de Hunzeweg (N386). Daarnaast wordt nog een perceel in de noordhoek van Tussenwater welke destijds nog niet in eigendom was verworven verlegd zodat ook deze bij het natuur- en waterbergingsgebied kan worden betrokken. De hier destijds aangelegde vrijliggende kade parallel aan de Hunzeweg wordt verder gehandhaafd.

Voorkomen natschade omgeving

Om natschade op de omgeving te voorkomen worden waar nodig langs de kaden (op natuurterrein) kwelsloten aangelegd. Gedetailleerde berekeningen met een grondwatermodel tonen aan dat hierdoor natschade op omliggende percelen kan worden voorkomen. Deze kwelsloten worden met name langs de west- en noordrand van het plangebied aangelegd om de hier liggende landbouwgebieden en recreatieterrein te beschermen tegen hoog water.

Garanderen afwatering vanuit achterliggend gebied

Om de afwatering van de langs de westkant gelegen landbouwgebied in de nieuwe situatie te kunnen blijven garanderen wordt langs de westkant een nieuw gemaal (6.m³/min) aangelegd. Om dezelfde reden wordt aan de noordkant (op de overgang van Meerweg naar Meerzicht) een klein gemaal aangelegd (3 m³/min) die zorgt voor het drooghouden en de ontwatering van het recreatieterrein. Beide gemalen slaan hun water rechtstreeks uit op het natuur- en waterbergingsgebied Noordma.

3.3 Recreatief medegebruik

Hoewel dit plan primair gericht is op de inrichting van Noordma als natuur- en waterbergingsgebied worden waar mogelijk ook maatregelen getroffen om het gebied geschikt en toegankelijk te houden voor recreatie en de omliggende dorpen (Benutten en Beleven). Binnen de planuitwerking voor Noordma zijn de hiervoor aanwezige ideeën, wensen en plannen vanuit het gebied geïnventariseerd en is een afweging gemaakt voor het al dan niet mee nemen hiervan binnen de plannen voor Noordma. Waar deze goed samengaan met de beoogde doelen voor natuur en water(berging) en ook de financiering hiervan tijdig kan worden rond gemaakt, zijn deze zo veel mogelijk binnen dit inrichtingsplan meegenomen. Waar deze niet (tijdig) in de plannen konden worden geïntegreerd zijn hierover met betrokken partijen afspraken gemaakt over een vervolg. Dit betreft bijvoorbeeld de plannen en ideeën van Stichting Molen de Wachter om deze locatie voor de toekomst verder te gaan ontwikkelen als opstart- en uitvalsbasis (poortfunctie) voor het gebied. Onderstaand worden de maatregelen beschreven welke worden meegenomen binnen de plannen voor Noordma, dan wel waarover concrete afspraken zijn gemaakt voor het vervolg. Voor een volledig overzicht van ingebrachte ideeën en wensen wordt verwezen naar het rapport "Meekoppelkansen Noordma" (Sweco, 2021). Voor een beschrijving van de effecten van de inrichting op recreatie en toerisme wordt tevens verwezen naar hoofdstuk 5.

Doelen en uitgangspunten

Ten behoeve van recreatie worden in dit plan de volgende doelen beoogd:

- het waar mogelijk behouden en vergroten van de recreatieve toegankelijkheid van het gebied;
- het waar mogelijk meenemen van ideeën, wensen en plannen uit de omgeving (meekoppelkansen).

Belangrijk uitgangspunt is dat waar mogelijk het gebied toegankelijk blijft voor publiek en de meer natuurgerichte vormen van recreatie. Daarnaast geldt als belangrijke randvoorwaarde dat dit op een zodanige manier gebeurt dat dit niet strijdig is met de hoofdfunctie van het gebied (i.c. de inrichting ten behoeve van natuur en waterberging) en dat de rust in het kerngebied zo veel mogelijk gehandhaafd wordt. Om deze reden wordt recreatie (waaronder ook boten en kanoën) zo veel mogelijk in het (kern)gebied geweerd. Ook honden moeten worden aangelijnd. Dit geldt ook voor Tusschenwater. Door het vrij voor de boezem leggen staan grote delen van het gebied in de nieuwe situatie onder water dan wel plas -dras en is daardoor ook niet goed toegankelijk. Beleving en bezichtiging van het gebied is met name mogelijk vanaf de rondom het gebied bestaande en nieuw aan te leggen kaden. In tegenstelling tot eerdere plannen voor het gebied heeft de inrichting geen invloed op de recreatievaart en blijft het Havenkanaal en ook de Hunze bij de Groeve toegankelijk voor kleine moterbotten (en ook de rondvaartboot). Tevens zal aan de randen van het gebied een uitzichtpunt worden ingericht van waar een goed beeld kan worden verkregen over het gebied en de hierin aanwezige diersoorten (met name moerasvogelsoorten).

Maatregelen

Om bovenstaande doelen en uitgangspunten te kunnen realiseren worden de volgende maatregelen voorgesteld.

Verplaatsen fietspad over kade Oostermoersche Vaart

Door het vrij voor de boezem leggen van het gebied loopt ook het aanwezige fietspad in de zuidoost hoek van het gebied onder water en is hierdoor niet meer geschikt voor fietsers. Om deze fietsmogelijkheid toch te behouden wordt het fietspad verplaatst naar de bestaande kade langs de Oostermoersche Vaart. Het hier te realiseren fietspad bestaat uit graskeien en wordt over de kruin van de kade aangelegd. Het fietspad loopt in noordelijke richting door tot aan het recreatieterrein. Vanaf dit punt wordt in westelijke richting de aansluiting met de Meerweg gezocht via de hier aan te leggen kade. Als meekoppelkans wordt het bestaande 'hoogholtje' over het Havenkanaal voor fietsers minder steil gemaakt (zie onderstaand). Met de uitvoering van deze maatregelen blijft ook in de toekomst een fietsrondje mogelijk. Binnen dit plan wordt echter geen verdere recreatieve doorkoppeling beoogd naar het naastgelegen gebied Tusschenwater.

Handhaven wandelpad langs Havenkanaal

In de huidige situatie wordt de kade langs de noordkant van het Havenkanaal vrij geregeld gebruikt als wandelpad (laarzenpad). Met de inrichting van Noordma komt de waterkerende functie van deze kade echter te vervallen en wordt deze omgevormd tot natuurkade. Om tegemoet te komen aan de wensen van omwonenden wordt het laarzenpad echter gehandhaafd. Daarmee is wandelen aan weerszijden van het Havenkanaal mogelijk. Ter hoogte van gemaal Oostermoer (De Groeve) kan het Havenkanaal via het hier liggende hoogholtje worden overgestoken. Halverwege wordt een wandelbrug aangelegd om de nieuwe Hunze hier te kunnen passeren.

Hoogholtjes Havenkanaal

Zoals in bovenstaande paragraaf reeds vermeld wordt het vroeger aanwezige hoogholtje over het Havenkanaal ter hoogte van Molen de Wachter weer terug geplaatst. Hierdoor wordt het voor wandelaars mogelijk om via het hoogholtje aan de oostzijde van het kanaal gelegen fietspad te bereiken. Via dit fietspad kan ter hoogte van De Groeve het hier reeds aanwezige hoogholtje het Havenkanaal weer worden overgestoken en de route via het hier om te leggen fietspad (over de kade) weer worden hervat. Op verzoek van dorpsbelangen De Groeve zal het bestaande hoogholtje bij De Groeve voor fietsers minder steil worden gemaakt. Ook de realisatie hiervan is echter nog afhankelijk van de financieringsmogelijkheden bij gemeente en provincie.

Creëren wandelmogelijkheden over kade (westzijde gebied)

De aan te leggen kade langs de westzijde van het gebied wordt toegankelijk gemaakt voor wandelaars (laarzenpad). Hierdoor wordt het voor wandelaars mogelijk om vanaf Molen de Wachter richting het Zuidlaardermeer en het hier liggende recreatieterrein te wandelen. Uiteraard kan het pad ook worden gebruikt door bewoners van omliggende dorpen om vanuit Zuidlaren een ommetje te gaan maken.

Aanleg uitzichtpunt

Het nieuwe moerasgebied leent zich goed voor het creëren van een uitzichtpunt vanwaar een goed overzicht kan worden verkregen over het gebied. Op dit moment is nog niet duidelijk in weke vorm deze zal worden aangelegd en waar deze precies komt te liggen. De mogelijk is deze in de vorm van een uitzichtheuvel (grond) dan wel een uitkijkhut aan te leggen. De locatie wordt zodanig gekozen dat deze zo veel mogelijk aan open water is gelegen (dan wel langs de randen of centraal in het gebied). Op de plankaart zijn de mogelijke locaties

nog indicatief aangegeven. Dit uitzichtpunt moet nog nader worden uitgewerkt in de volgende fase.

Ophogen terrein Molen de Wachter (meekoppelkans)

Stichting Molen de Wachter heeft plannen voor de ontwikkeling van de locatie als bezoekerscentrum dan wel opstapplaats voor bezichtiging van het gebied (poortfunctie). Dit zal de komende jaren in samenhang met het Zuidlaardermeergebied verder worden uitgewerkt. Als meekoppelkans wordt in dit plan een perceel ten noordoosten van de molen opgehoogd met grond dat vrij komt bij het graafwerk en de inrichting van Noordma. Dit met als doel het terrein in de toekomst mogelijk geschikt te maken als kleinschalige camperplek. Vanwege de bijzondere locatie zullen de mogelijkheden hiervoor in de volgende fase verder worden onderzocht.

3.4 Samenvattend overzicht van te treffen inrichtingsmaatregelen

In de tabel op de volgende bladzijde wordt een samenvattend overzicht gegeven van de binnen het plan Noordma beoogde inrichtingsmaatregelen.

Thema	Inrichtingsmaatregel	Beoogd effect
Natuur	Aanleg, verwijderen en doorsteek kaden	Voor de boezem leggen van het gebied (ontpolderen)
	Verwijderen bouwvoor	Voorkomen vrijkomen en uitspoelen van voedingsstoffen naar Zuidlaardermeer
	Doorkoppeling Hunze	Verbinden Hunze – Zuidlaardermeer
	Afsluitbaar kunnen maken gebied van de boezem	Periodiek in kunnen stellen van lagere waterstanden tbv moerasontwikkeling ("re-setten" systeem)
	Afsluiten en opruimen weg Noordma	Kunnen handhaven rust in kerngebied
	Faunauittreedplaats (FUP) Havenkanaal	Bevorderen uitwisseling van dieren (ecologische verbinding)
	Aanleg brug en faunapassage Hunzeweg	Bevorderen uitwisseling van dieren (ecologische verbinding) en voorkomen verkeersslachtoffers
	Vispassage gemaal Oostermoer	Bevorderen vismigratie en voorkomen vissterfte agv passage door gemaal
Water(berging)	Aanleg en ophogen van kaden	Bescherming achterliggend gebied tegen hoog water
	Graven kwelsloten	Voorkomen natschade omgeving
	Plaatselijk ophogen Meerweg en Noordma	Beschermen achterliggend gebied tegen hoog water
	Aanleg gemaal (westzijde)	Garanderen afwatering landbouwgebied
Recreatie	Verplaatsen fietspad naar kade Oosternoersche Vaart	Fietsmogelijkheden rondom gebied behouden
	Handhaven laarzenpad noordzijde Havenkanaal	Behoud wandelmogelijkheden langs Havenkanaal
	Terugplaatsen en opwaarderen hoogholtjes Havenkanaal	Wandelmogelijkheden rondom gebied behouden
	Creëren uitzichtpunt	Bieden van uitzichtpunt vanwaar het gebied kan worden geobserveerd en beleefd.
	Creëren wandelmogelijkheid westflank gebied	Route voor wandelaars tussen Molen de Wachter en Zuidlaardermeer

4 Uitvoeringsaspecten

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten rond de verdere voorbereiding en uitvoering van Noordma. Tevens wordt de beoogde situatie rond eigendom, beheer en onderhoud van het gebied en de hierin te realiseren maatregelen op hoofdlijnen beschreven.

4.1 Beschikbaarheid van gronden

De voor realisatie van dit plan benodigde gronden zijn reeds in eigendom verworven dan wel in handen van een van de samenwerkende overheden. Ook de laatste benodigde percelen ter hoogte van De Groeve zijn reeds in eigendom verkregen, waarbij uitruil van gronden van buiten het plangebied heeft plaatsgevonden.

4.2 Grondbalans

Belangrijk uitgangspunt voor de inrichting van Noordma als natuur- en waterbergingsgebied is dat zo veel mogelijk worden gewerkt met een gesloten grondbalans en dat niet onnodig met grond wordt gesleept. Bij het afgraven van het gebied komt veel grond vrij. Aan de andere kant is ook grond nodig voor de aanleg van kaden. In tabel @ is een globale grondbalans voor de inrichting van het gebied opgesteld. Daarin wordt uitgegaan van een gesloten grondbalans.

N.B. Omdat de brug/faunapassage in de Hunzeweg en de vispassage gemaal Oostermoer als deelproject een eigen grondbalans kennen, is deze niet meegenomen in onderstaand overzicht. Hetzelfde geldt voor het plan Zuidoevers fase 2 (zie ook bijlage 3).

Inrichtingsmaatregel	Vrijkomende grond (m ³)	Benodigde grond (m ³)
Grond verwerken in kaden		-98.800
Grond in beverbermen		-41.208
Grond verwerken in dempingen terrein		-35.500
Extra grond verwerken in terrein		-14.807
Grond ontgraven uit terrein (bouwvoor)	102.000	
Grond ontgraven uit stroomgeul	40.305	
Grond ontgraven uit (kwel)sloot	35.500	
Grond ontgraven recreatieterrein	7.000	
Bestaande kade afgraven	2.460	
Weglichaam Noordma afgraven	3.050	
Totaal	190.315	-190.315

4.3 Planning en fasering

De verdere uitwerking, voorbereiding, aanbesteding en uitvoering van dit plan wordt beoogd in de periode 2023/2024. Het plan zal in verschillende fasen worden uitgevoerd. Daarbij wordt voortsnog een volgende fasering op hoofdlijnen voorgestaan:

- Fase 1: Realiseren vispassage gemaal Oostermoer, brug in de Hunzeweg (incl. aansluiting Tusschenwater) en het werk aan de gasleidingen.
- Fase 2: Grondwerk en kunstwerken Noordma (incl. aanleg kaden)
- Fase 3: Doorsteek kaden en voor de boezem leggen van het gebied.

De werkzaamheden aan de vispassage gemaal Oostermoer zijn reeds eerder opgestart en worden binnenkort reeds afgerond en het werk opgeleverd. Het gebied Noordma wordt pas (gefaseerd) voor de boezem gelegd als het werk is uitgevoerd en de kaden voldoende zijn ontwikkeld. Afhankelijk van de uiteindelijke opleverdatum van het werk en het voldoende begroeid zijn van de kaden wordt dit niet eerder voorzien dan in de periode 2023/2024. Parallel aan de uitvoering van Noordma (fase 1) zal ook het gebied Zuidoevers2 worden ingericht (zie bijlage 3).

Bij de verdere uiterking van het plan zal in samenspraak met de dan geselecteerde aannemer een meer gedetailleerde planning worden opgesteld. Deze zal te zijner tijd ook worden gecommuniceerd in het gebied.

4.4 Tijdelijke voorzieningen en verkeersmaatregelen

Tijdens de uitvoering wordt getracht de overlast voor omwonenden tot een minimum te beperken. Er kan echter niet worden voorkomen dat tijdens de uitvoering toch enige overlast als gevolg van uitvoering van werkzaamheden in het gebied zal gaan optreden. Zo zal voor het kunnen realiseren van de brug in de Hunzeweg deze tijdelijk kunnen worden gestremd, dan wel een bypass worden gerealiseerd, met bijpassende verkeersremmende maatregelen. Hoewel het vaarkanaal open zal blijven voor pleziervaart kan ook de vaarrecreatie tijdelijk enige hinder ondervinden van uitvoering van werkzaamheden ten behoeve van de faunauittreedplaatsen en de werkzaamheden aan de hoogholtjes. Daarnaast zal ook het fietspad door Noordma tijdelijk worden afgesloten en zal een bypass worden gerealiseerd in de Meerweg (kruising Hunze) voor het toegankelijk houden van het recreatieterrein voor verkeer. De te treffen maatregelen zijn mede afhankelijk van de werkwijze van de nog te selecteren aannemer. Het gebied zal hierover tijdig worden geïnformeerd.

4.5 Procedures en vergunningen

Voor de realisatie van dit plan zijn een aantal vergunningen benodigd welke open staan voor bezwaar en beroep. De belangrijkste hiervan zijn:

- wijziging bestemmingsplan (gemeente Tynaarlo);
- watervergunning (waterschap Hunze en Aa's)
- diverse uitvoerings- en omgevingsvergunningen

De (ontwerp-)besluiten worden gepubliceerd in lokale bladen en staan open voor zienswijzen, bezwaar en beroep. Dit overeenkomstig de Wet Openbaar Bestuur. Ook voor het realiseren van afzonderlijke maatregelen en tijdelijk te treffen voorzieningen zijn mogelijk nog (uitvoeringsvergunningen) noodzakelijk en geldt de meldplicht. Deze zullen in de volgende fase door de aannemer worden aangevraagd (zogenoemde "uitvoeringsvergunningen").

Omdat het vigerende bestemmingsplan reeds voorziet in de bestemming voor natuur en waterberging is geen nieuw bestemmingsplan nodig. Omdat het oude plan Noordma van destijds (2010/2011) als ondergrond en begrenzing heeft gediend, zijn slechts drie locaties aanpassingen van het bestemmingsplan noodzakelijk (twee in Noordma en een voor het nog in te richten perceel in Tussenwater). Dit betreft de aan te leggen kade langs de westflank van het gebied en het mogelijk maken van de functie waterberging in de noordoosthoek van het gebied.

4.6 Afspraken eigendom, beheer en onderhoud

Gedurende de uitwerking van dit plan worden nadere afspraken gemaakt met betrekking tot eigendom, beheer en onderhoud (EBO) van de binnen dit plan te realiseren voorzieningen. Het voorstel daarvoor is samengevat in de tabel onderaan deze bladzijde.

Stichting Drents Landschap

Na inrichting en oplevering van het plan gaat het natuurgebied in eigendom over naar Stichting Het Drentse Landschap. Dit betreft in principe alle binnen het plangebied gelegen percelen, muv de grond onder de kaden die ten behoeve van de waterberging worden aangelegd. Dit betreft de te realiseren kaden langs de noord- en oostzijde van het gebied. De overige kaden in het gebied verliezen hun waterkerende functie en worden omgevormd tot natuurkade. Deze kaden gaan ook in eigendom over naar Stichting Drents Landschap.

Waterschap Hunze en Aa's

De peilregulerende kunstwerken gaan in eigendom en beheer over naar waterschap Hunze en Aa's welke ook worden aangewezen als onderhoudsplichtige partij. Dit geldt ook voor de kwelsloten rondom het gebied en het langs de westflank nieuw te realiseren gemaal.

Gemeente Tynaarlo

De (openbare) wegen in het gebied blijven in eigendom en beheer van de gemeente Tynaarlo. Dit betreft ook het te verplaatsen fietspad over de kade langs de Oostermoersche Vaart en deaan te passen dan wel nieuw aan te leggen hoogholtje(s) over het Havenkanaal.

Provincie Drenthe

Provincie Drenthe wordt/blijft eigenaar van de te realiseren brug in de Hunzeweg. Dit zowel wat betreft de verkeersbrug als de parallel hieraan gelegen nieuwe fietsbrug. Dit betreft ook de ruigtestrook onder de weg en de aansluitingen voor zover deze zijn gelegen binnen het eigendom van de provincie (i.c. de Hunzeweg met daaraan grenzende bermstroken).

Voorziening	Eigendom	Beheer en onderhoud
Natuurpercelen	SDL	SDL
Waterkerende kaden	H&A	H&A
Natuurkaden	SDL	SDL
Fietspad kade	GT	GT
Openbare wegen	GT	GT
Brug en faunapassage N386	PD	PD
FUP's	GT	GT
Gemaal (westflank)	H&A	H&A
Vispassage gemaal Oostermoer	H&A	H&A

5 Negatieve effecten en mitigerende maatregelen

Door de inrichting van Noordma als natuur- en waterbergingsgebied ontstaat een uitgebreid moerasgebied waarin de waterpeilen kunnen meebewegen met de boezem. Hoewel dit een positieve effect heeft op de opgaven voor natuur en waterberging, zoals beschreven in voorgaande hoofdstukken, veranderen hierdoor ook de omstandigheden voor andere (gebruiks)functies in en rondom het gebied. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke (zowel positieve als negatieve) effecten de uitvoering van het plan met zich meebrengt en hoe deze zo veel mogelijk worden beperkt dan wel worden voorkomen.

5.1 Kabels en leidingen

Gastransportleiding

Door het gebied liggen twee grote gasleidingen. Omdat dit hoofdtransportleidingen voor gas betreft mag de inrichting van Noordma geen negatief effect of risico met zich meebrengen die de gasleverantie in gevaar kan brengen. Door de kruising met de nieuwe Hunze (ter hoogte van de weg Noordma) en de nieuw aan te leggen kaden rondom het gebied ontstaat het risico op leidingbreuk als gevolg van een te grote belasting. Dit risico wordt vergroot door de aanwezige dikke veenlagen in het gebied waardoor bij belasting extra zetting van de ondergrond optreedt. Bovendien ontstaat bij hoge waterpeilen op de boezem en de inzet van het gebied als waterberging het gevaar voor opdrijving.

Samen met de Gasunie zijn verschillende oplossingsrichtingen en maatregelen onderzocht om deze risico's te beperken dan wel geheel te voorkomen. Daarbij is ook gekeken naar de mogelijkheden voor verplaatsing van de gasleidingen. Uiteindelijk is gekozen voor een oplossing waarbij de aanwezige gasleidingen worden verankerd aan de diepe ondergrond en ter plaatse van de kruisingen met kaden en de (nieuwe) Hunze een extra bescherming wordt aangebracht. Op deze manier wordt zowel tijdens als na de inrichting de stabiliteit van de leidingen gewaarborgd en het risico op leidingbreuk uitgesloten. De werkzaamheden aan de gasleiding zullen waarschijnlijk voorafgaand dan wel achteraf aan de inrichting van Noordma worden uitgevoerd.

Overige kabels en leidingen

Door en langs het gebied lopen diverse andere leidingen (drukriolering, datakabels, enz). De meeste hiervan liggen echter langs de rand aan het plangebied en wordt met de inrichting niet geraakt (geen aanpassingen nodig). Uitzondering hierop vormt de aanwezige drukriolering en datakabels in de berm van de weg Noordma. Omdat deze permanent onder water komt te staan en daardoor minder toegankelijk zijn voor beheer en onderhoud, worden deze leidingen bij de uitvoering van het plan omgeleid naar de Meerweg. Bij de verdere planuitwerking worden hier nadere afspraken over gemaakt,

5.2 Drinkwaterwinning

In het gebied Tusschenwater wordt drinkwater gewonnen door het Waterbedrijf Goningen. Dit gebied wordt dan ook begrensd als grondwaterbeschermingsgebied. Bij de inrichting van Tusschenwater is destijds rekening gehouden met deze functie door het (deels) uitplaatsen van winputten en het kunnen afsluiten van het gebied bij calamiteiten. Met de uitvoering van het plan Noordma wordt nu ook de verdere doorkoppeling naar het Zuidlaardermeer beoogd. Om te voorkomen dat bij calamiteiten alsnog verontreinigd (boezem)water het gebied Tusschenwater via het Havenkanaal aan de achterkant kan binnen dringen, wordt de stuw Tusschenwater op dat moment verder verlaagd. Hiermee wordt bereikt dat er een grotere afvoer door het gebied gaat lopen en een tegendruk wordt opgebouwd waardoor het water niet het gebied instroomt (doorspoelen).

5.3 Landbouw en natschade omgeving

Bij de inrichting ten behoeve van natuur- en waterberging gaat de landbouwfunctie in het gebied verloren. De hiervoor benodigde gronden zijn reeds verworven, waarbij in enkele gevallen compensatie en een uitruil heeft plaatsgevonden van percelen buiten het gebied. Om de omliggende landbouwpercelen te beschermen tegen hoogwater en natschade als gevolg van verhoging van de waterpeilen wordt het gebied waar nodig rondom voorzien van kaden met een brede kwelsloot. De aanleg van een gemaal waarborgt de afwatering van de landbouwpercelen aan de westzijde van het gebied (zie ook paragraaf 3.2).

5.4 Weg- en vaarverkeer

Door de beoogde inrichting als natuur- en waterbergingsgebied wordt de weg Noordma afgesloten en is deze niet meer toegankelijk voor verkeer. Voor het toegankelijk houden van het scouting- en recreatieterrein wordt de Meerweg echter gehandhaafd (en buiten het bergingsgebied gehouden). Ook de Hunzeweg wordt in de huidige vorm gehandhaafd. Ter hoogte van de kruising van de nieuwe Hunze wordt de weg echter voorzien van een brug en faunapassage. Hiervoor zal de weg plaatselijk worden verhoogd (ca. 0,6 m). Hoewel het verkeer hierdoor niet wordt gehinderd, zal dit mogelijk wel een remmende werking hebben op de snelheid van het verkeer. Om te voorkomen dat groot wild als reeën, maar ook otter en bever, de weg oversteken, wordt de weg langs beide zijden grotendeels voorzien van een wildraster. Hiermee worden ongelukken als gevolg van aanrijdingen met wild zo veel mogelijk voorkomen.

Het plan heeft verder geen invloed op het gebruik van het Havenkanaal als recreatievaarweg. Het Havenkanaal wordt niet afgesloten en blijft hierdoor toegankelijk voor de recreatie tussen Zuidlaren en het Zuidlaardermeer. Ook het bestaande en nieuw aan te leggen hoogholtje over het Havenkanaal worden zodanig aangepast dat de doorvaarthoogte voor de recreatievaart blijft gewaarborgd.

Mocht in de toekomst worden besloten tot de verdere doorkoppeling van de (waterafvoer) Hunze door Noordma dan zal de nieuwe Hunze het Havenkanaal op boezempeil kruisen. Dit kan mogelijk wel negatief effect hebben op de recreatievaart. Afvoeranalyses wijzen echter uit dat deze effecten met name buiten het vaarseizoen zijn te verwachten. Gedurende het vaarseizoen zijn de Hunzeafvoeren namelijk gering. Mocht straks toch blijken dat het vaarverkeer hiervan hinder ondervindt, dan zullen alsnog aanvullende maatregelen worden genomen om onveilige situaties te voorkomen.

5.5 Natuur

Ten behoeve van dit inrichtingsplan is een ecologisch onderzoek uitgevoerd naar negatieve effecten en mogelijke schade aan bestaande natuurwaarden in en rondom het gebied (Sweco, 2019). Uit dit onderzoek komt naar voren dat het gebied momenteel van waarde is voor onder meer ganzen- en weidevogels. Als gevolg van de beoogde inrichting als natuur- en waterbergingsgebied neemt het areaal geschikt habitat voor deze soorten af. Uit het onderzoek blijkt echter ook dat er in de directe omgeving nog voldoende habitat voor deze soorten aanwezig blijft. Het gebied is tevens van belang voor diverse soorten vleermuizen. Uit nader onderzoek is echter gebleken dat de beoogde inrichting en het kappen van bomen geen belangrijke aanvliegroutes voor vleermuizen worden doorbroken.

Door het opzetten van het waterpeil kunnen in de bodem opgeslagen en aanwezige voedingsstoffen als gevolg van biochemische bodemprocessen (fosfaatmobilisatie) vrij komen en zo uitspoelen naar het Zuidlaardermeer waar ze eutrofiëringsproblemen als algenbloei kunnen veroorzaken. Om deze risico's zo veel mogelijk te voorkomen wordt het areaal dat

bij inrichting permanent onder water komt te staan de aanwezige bouwvoor en hierin aanwezige voedingsstoffen afgegraven. Naast dat hiermee voedingsstoffen worden verwijderd draagt dit ook bij aan een grotere en meer gevarieerde waterdiepte waardoor het gebied minder snel dichtgroeit en meer geleidelijke gradiënten kunnen ontstaan.

5.6 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

Door de inrichting van Noordma als natuur- en waterbergingsgebied verandert het landschap van een landbouwpolder naar een moeraslandschap gedomineerd door delen open water en rietruigtes in de lagere delen met ruige graslanden en hier en daar bossages op de wat hogere delen. Ook in vroeger jaren liep dit gebied bij hoogwater regelmatig onder water. Het landschap blijft echter wel open en wordt omringd door (deels bestaande en deels nieuw aan te leggen) kaden. Hierdoor ontstaat een meer geleidelijke overgang van het Zuidlaardermeer naar het reeds ingerichte gebied Tusschenwater. In het gebied aanwezige cultuurhistorische elementen als de plankensloot, de Oostermoersche Vaart en het Havenkanaal (Zuidlaardervaartje) met daaraan gelegen Molen de Wachter worden door het plan niet gewijzigd. De Hunze heeft oorspronkelijk door dit gebied gelopen en wordt binnen het plan weer hersteld. Doordat door ontwatering en veenoxidatie de ondergrond in de loop der jaren flink is gedaald, zal de Hunze door het gebied niet overal als slingerende loop in het land zichtbaar zijn.

Ten behoeve van het inrichtingsplan is archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hieruit blijkt dat archeologische waarden in het gebied niet kunnen worden uitgesloten (Sweco, 2021). De inrichting en graafwerkzaamheden tijdens de uitvoering zal daarom onder archeologische begeleiding worden uitgevoerd.

5.7 Recreatie en omwonenden

In de huidige situatie wordt het (landbouw)gebied Noordma beperkt gebruikt voor recreatie en toerisme. Naast het surfstrand en recreatieterrein langs het Zuidlaardermeer ontleent het gebied haar recreatieve waarde vooral aan het Havenkanaal en het aanwezige fietspad door het gebied. Daarnaast worden ook de kade langs het Havenkanaal en de bestaande wegen door het gebied gebruikt als wandel- en fietsroute. Vanwege de natuurfunctie wordt het gebied zo veel mogelijk afgesloten voor kanoërs en sportvisserij. Als gevolg van de inrichting van het gebied treden de volgende effecten op:

- Doordat de Meerweg buiten het plangebied wordt gehouden blijft het scouting- en recreatieterrein langs het Zuidlaardermeer gewoon bereikbaar.
- De weg Noordma komt door de inrichting onder water te staan en wordt afgesloten voor verkeer.
- Het bestaande fietspad in de Zuidoosthoek van het gebied wordt omgeleid over de kade langs de Oostermoersche Vaart, waarbij de aan de noordzijde de aansluiting wordt gezocht bij de Meerweg.
- De kade en het hierover lopende laarzenpad langs de noordkant van het Havenkanaal blijft gehandhaafd voor wandelaars. Door het (her)plaatsen van een Hoogholtje over het Havenkanaal (ter hoogte van Molen de Wachter) blijft ook een wandelrondje mogelijk.
- De aan te leggen kade langs de westkant van het gebied wordt tevens geschikt gemaakt als wandelroute (laarzenpad). Hierdoor wordt het voor wandelaars mogelijk gemaakt om vanaf Molen De Wachter het Zuidlaardermeer te kunnen bereiken.
- Als gevolg de verdere doorkoppeling van de Hunze door het gebied wordt het aanwezige Plankenpad plaatselijk omgeleid langs de oevers van de nieuwe Hunze en het Zuidlaardermeer (via de Meerweg). Op deze manier blijft het mogelijk om via

een vrijliggend wandelpad M vanuit Midlaren via het recreatieterrein te bereiken. In de volgende fase zal dit verder worden uitgewerkt.

- Vanwege de natuurfunctie is het gebied niet geschikt voor loslopende honden (honden moeten worden aangelijnd)
- Het gebied wordt afgesloten voor kanoërs en sportvisserij (ook vanuit bootjes). De mogelijkheden voor sportvissen in het Havenkanaal/Zuidlaardervaartje blijven echter onverminderd van kracht. Dit geldt ook voor kanoërs welke via het Havenkanaal dan wel de Oostermoersche Vaart Zuidlaren dan wel de Hunze kunnen bereiken.
- Los van het plan Noordma worden samen met Stichting Molen De Wachter de mogelijkheden verkend voor de verdere ontwikkeling als startpunt en poortfunctie voor het gebied.

Verwijzingen en literatuur

Hunzevisie

Ecologisch onderzoek Plan Noordma

Rapport Meekoppelkansen Noordma

Notitie Gasunie?

Rapport Archeologie 2x

Afwegingsnotitie systeemkeuzes Noordma

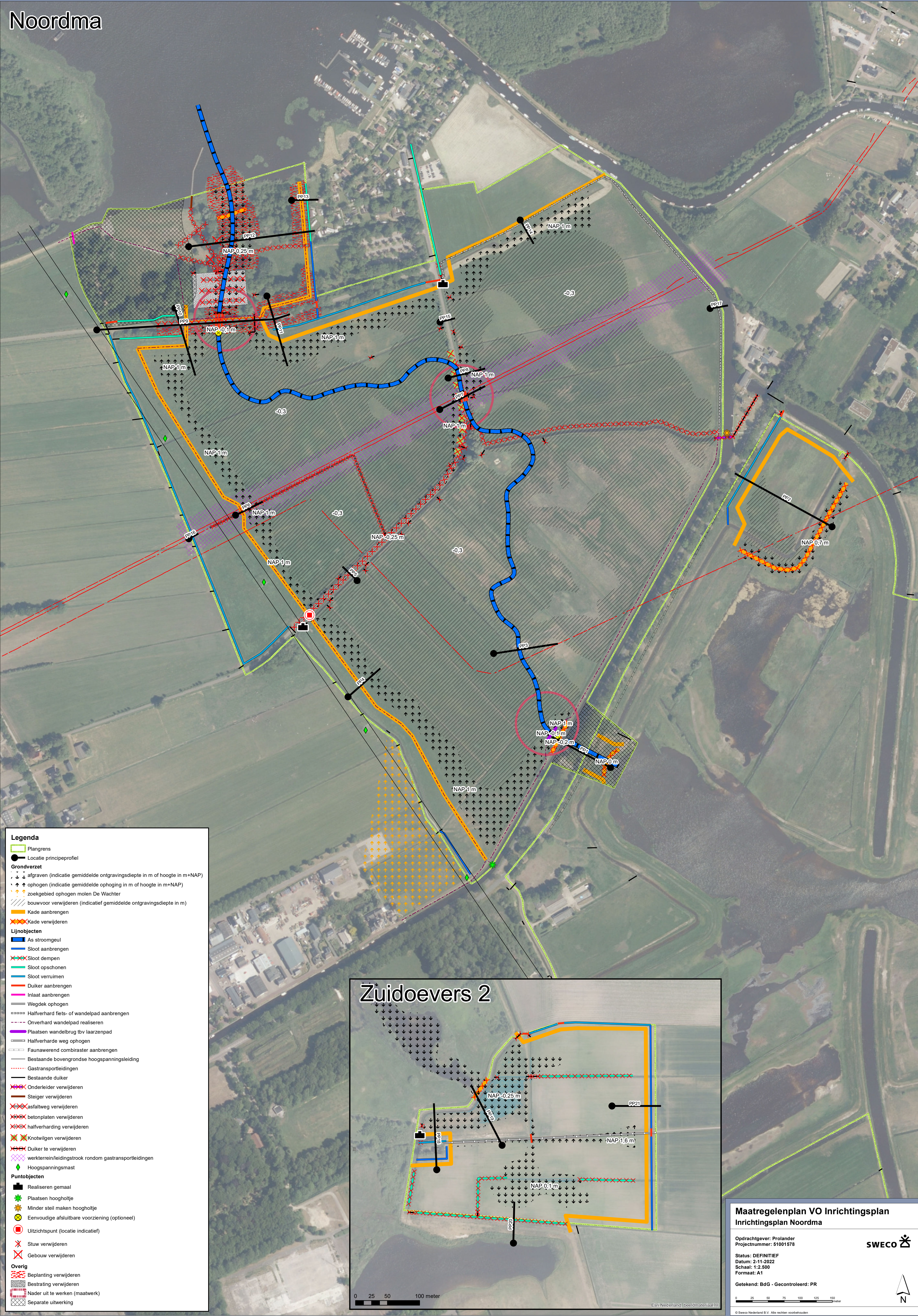
Onderzoek vleermuizen Noordma

Bijlage 1 Plankaart Noordma

- 1a: Plankaart Noordma
- 1b: Detailkaart brug en onderdoorgang in Hunzeweg
- 1c: Vispassage gemaal Oostermoer

Separaat bijgevoegd

Noordma

Legenda

Plangrens

Locatie principeprofiel

Grondverzet

- afgraven (indicatie gemiddelde ontgravingsdiepte in m of hoogte in m+NAP)
- ophogen (indicatie gemiddelde ophoging in m of hoogte in m+NAP)
- zoekgebied ophogen molen De Wachter
- bouwvoor verwijderen (indicatief gemiddelde ontgravingsdiepte in m)
- Kade aanbrengen
- Kade verwijderen

Lijnobjecten

- As stroomgeul
- Sloot aanbrengen
- Sloot dempen
- Sloot opschonen
- Sloot verruimen
- Duiker aanbrengen
- Inlaat aanbrengen
- Wegdek ophogen
- Halfverhard fiets- of wandelpad aanbrengen
- Onverhard wandelpad realiseren
- Plaatsen wandelbrug tbv laarzenpad
- Halfverharde weg ophogen
- Faunawerend combiraster aanbrengen
- Bestaande bovengrondse hoogspanningsleiding
- Gastransportleidingen
- Bestaande duiker
- Onderleider verwijderen
- Steiger verwijderen
- asfaltweg verwijderen
- betonplaten verwijderen
- halfverharding verwijderen
- Knotwilgen verwijderen
- Duiker te verwijderen
- werkteerein/leidingstrook rondom gastransportleidingen
- Hoogspanningsmast

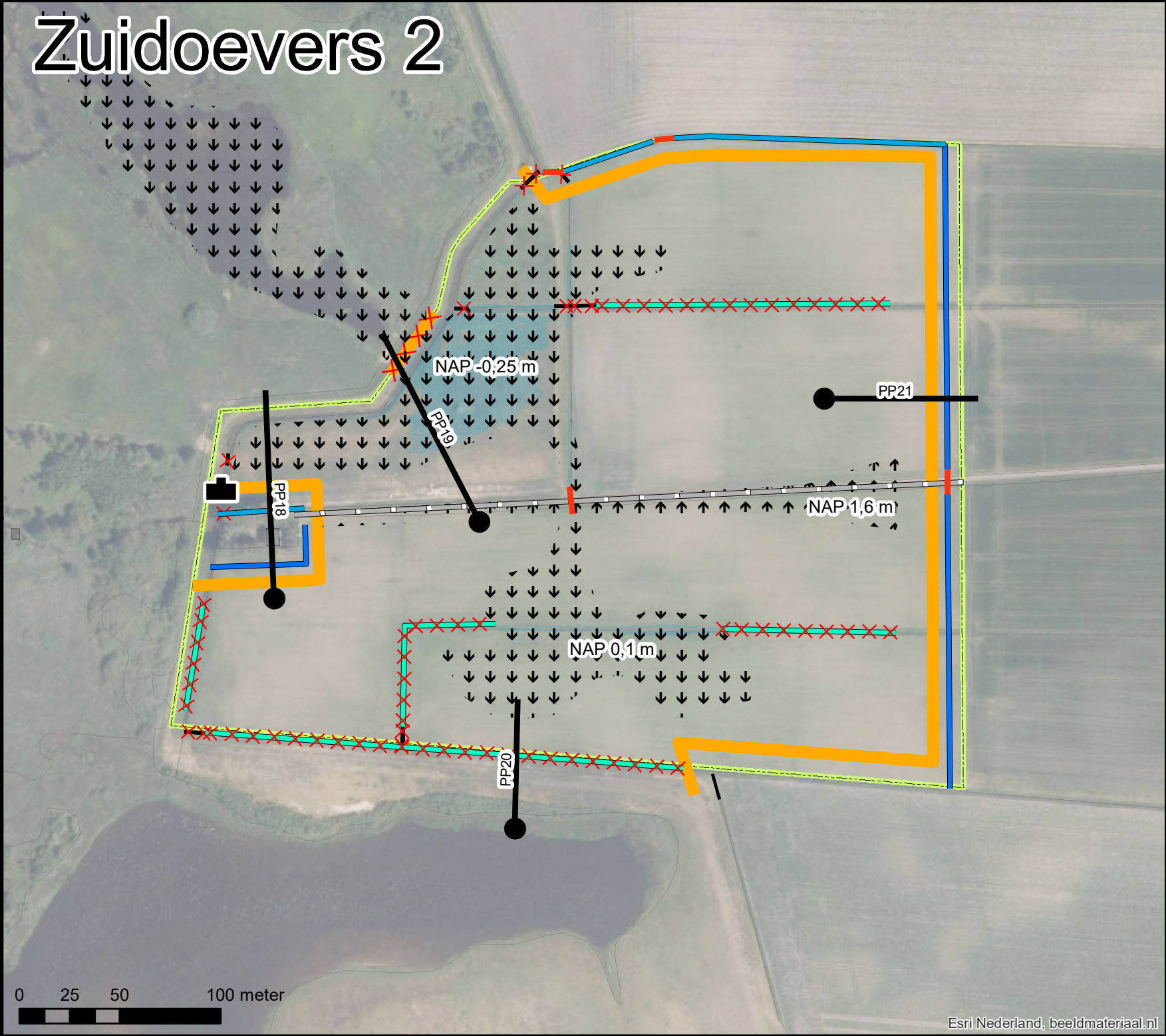
Puntobjecten

- Realiseren gemeal
- Plaatsen hooghotje
- Minder steil maken hooghotje
- Eenvoudige afsluitbare voorziening (optioneel)
- Uitzichtspunt (locatie indicatief)
- Stuw verwijderen
- Gebouw verwijderen

Overig

- Beplanting verwijderen
- Bestrating verwijderen
- Nader uit te werken (maatwerk)
- Separate uitwerking

Zuidoevers 2

Maatregelenplan VO Inrichtingsplan
Inrichtingsplan Noordma

Opdrachtgever: Prolander
Projectnummer: 51001578

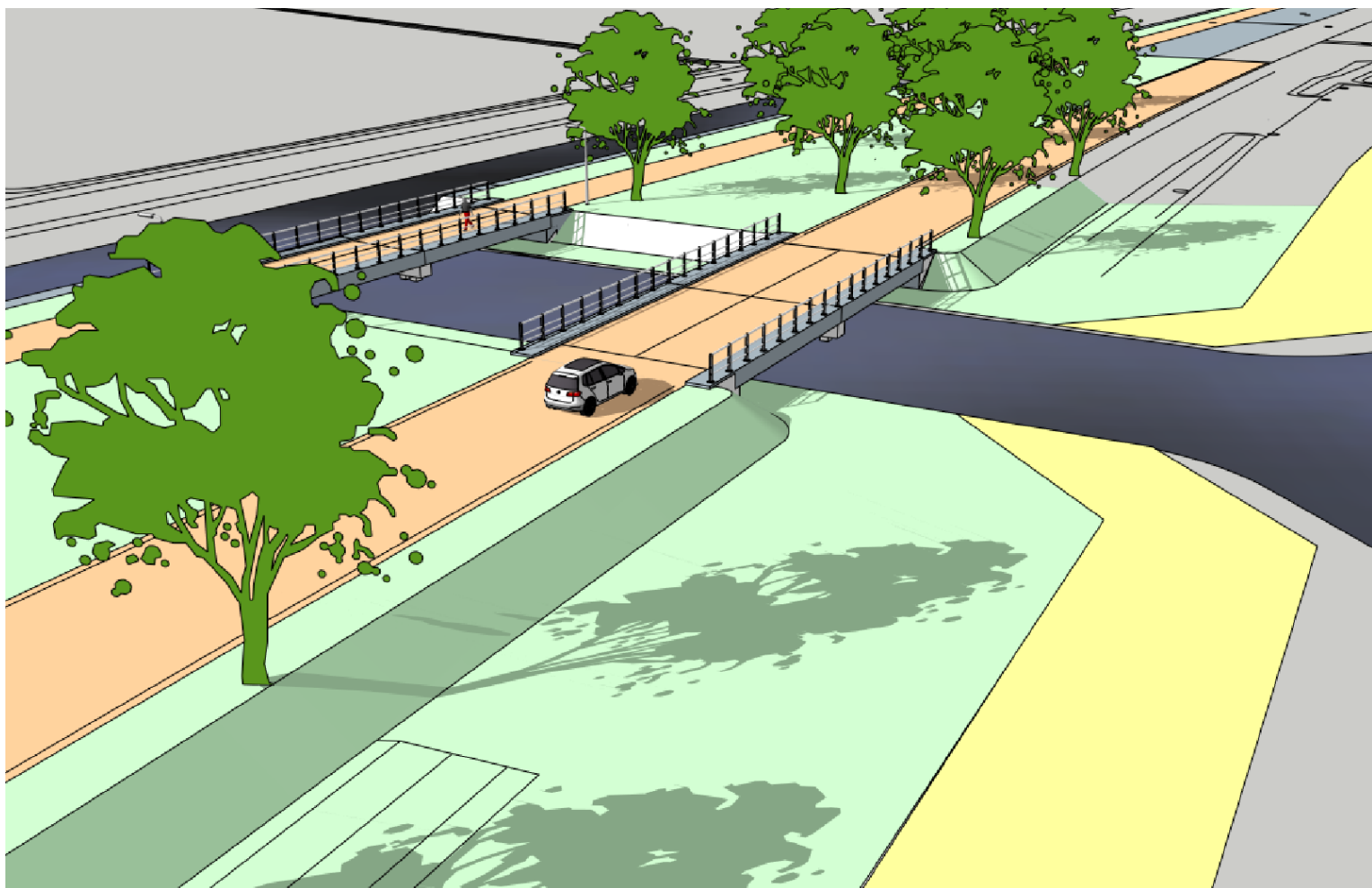
Status: DEFINITIEF
Datum: 2-11-2022
Schaal: 1:2.500
Formaat: A1

Getekend: BdG - Gecontroleerd: PR

SWECO

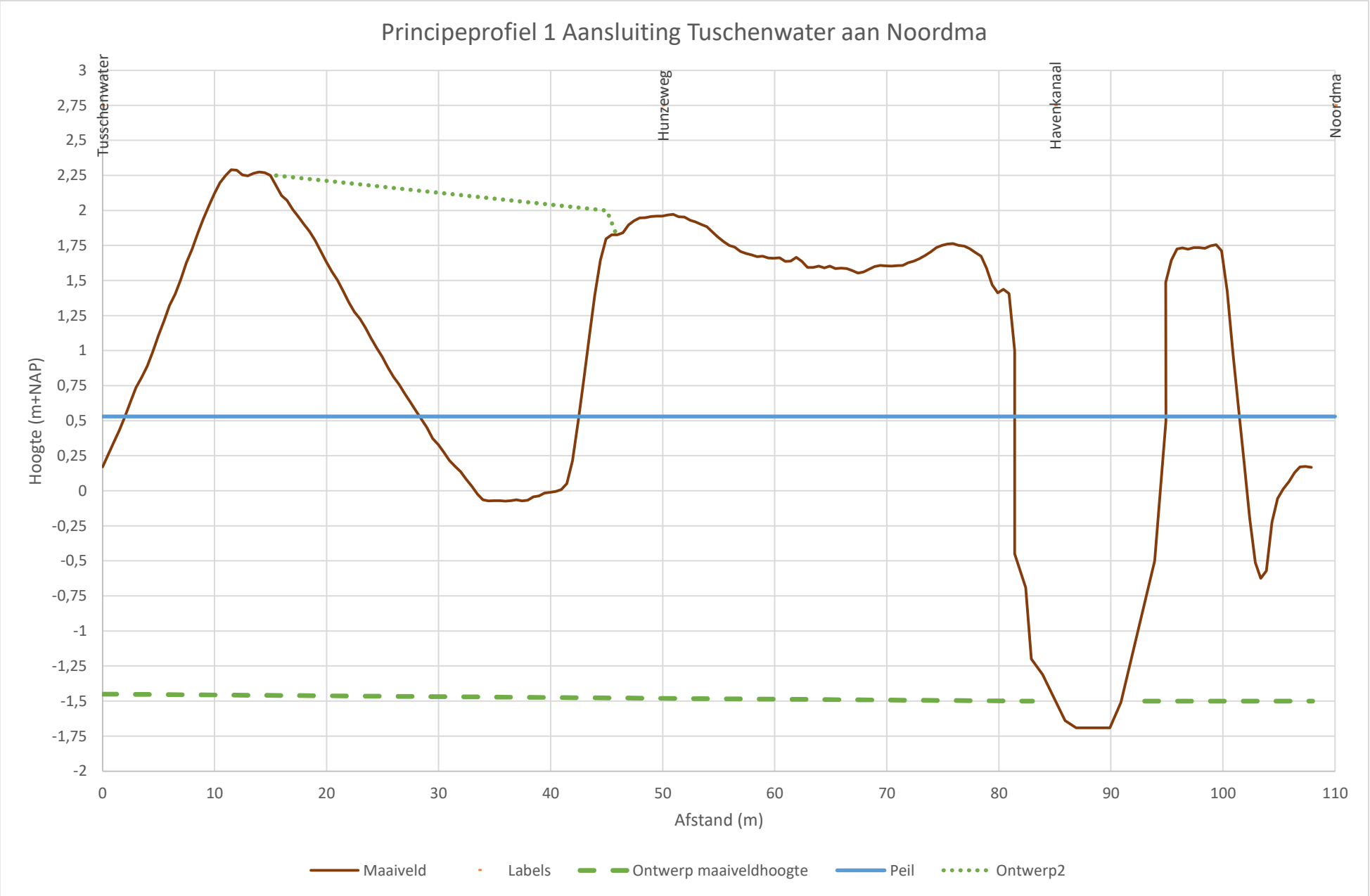

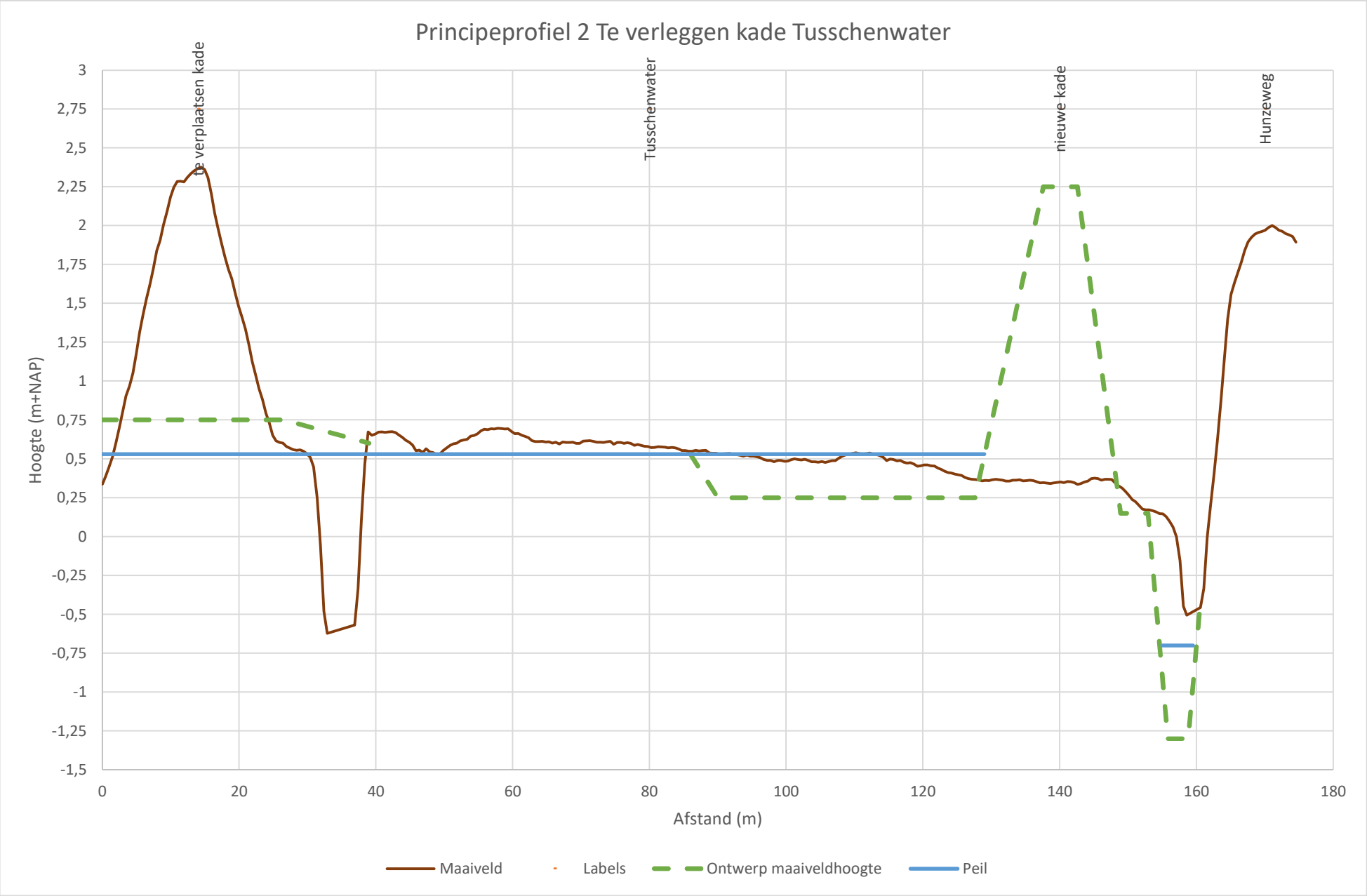
Bijlage 1b
Detail brug en onderdoorgang Hunzeweg

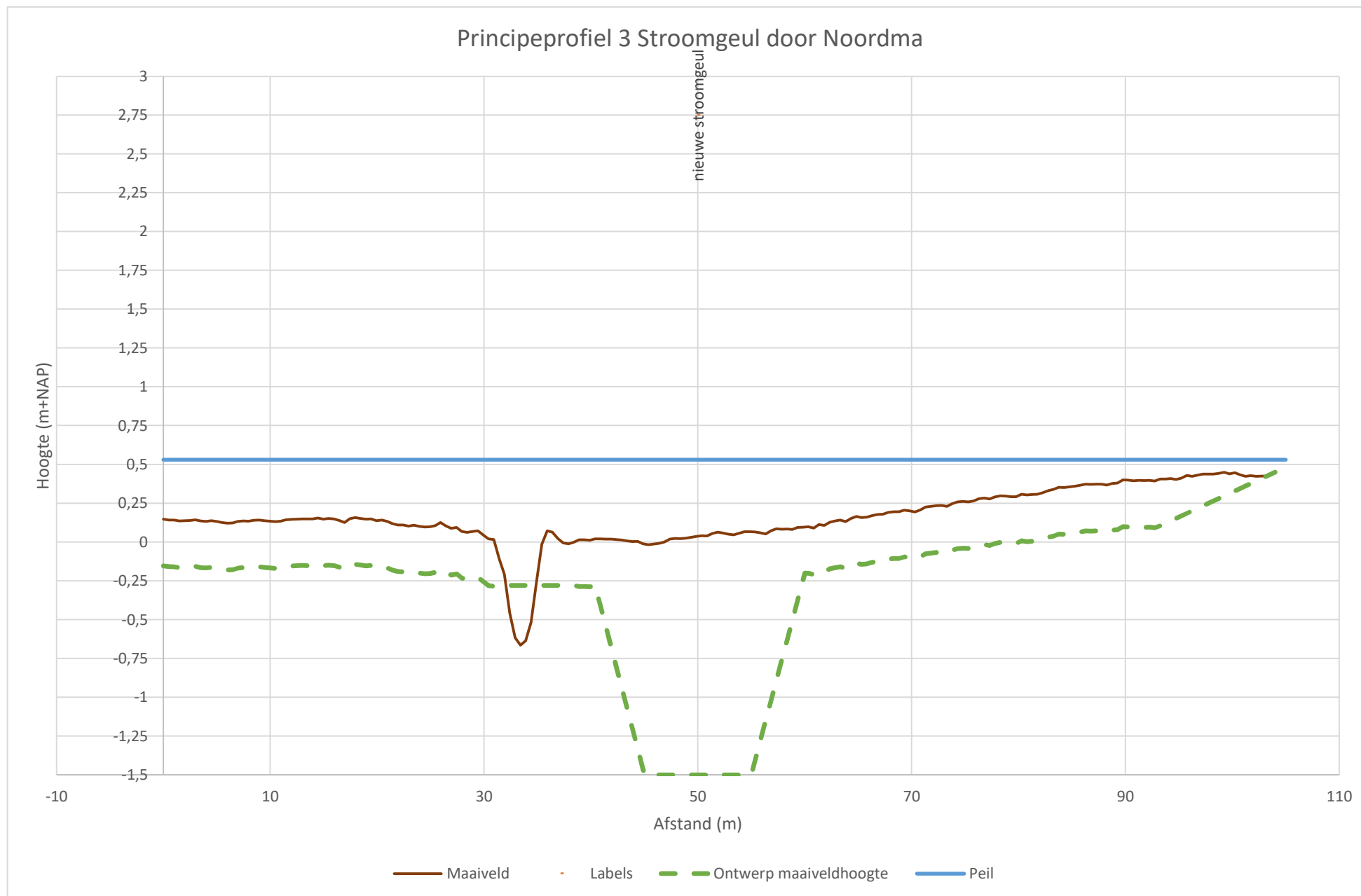

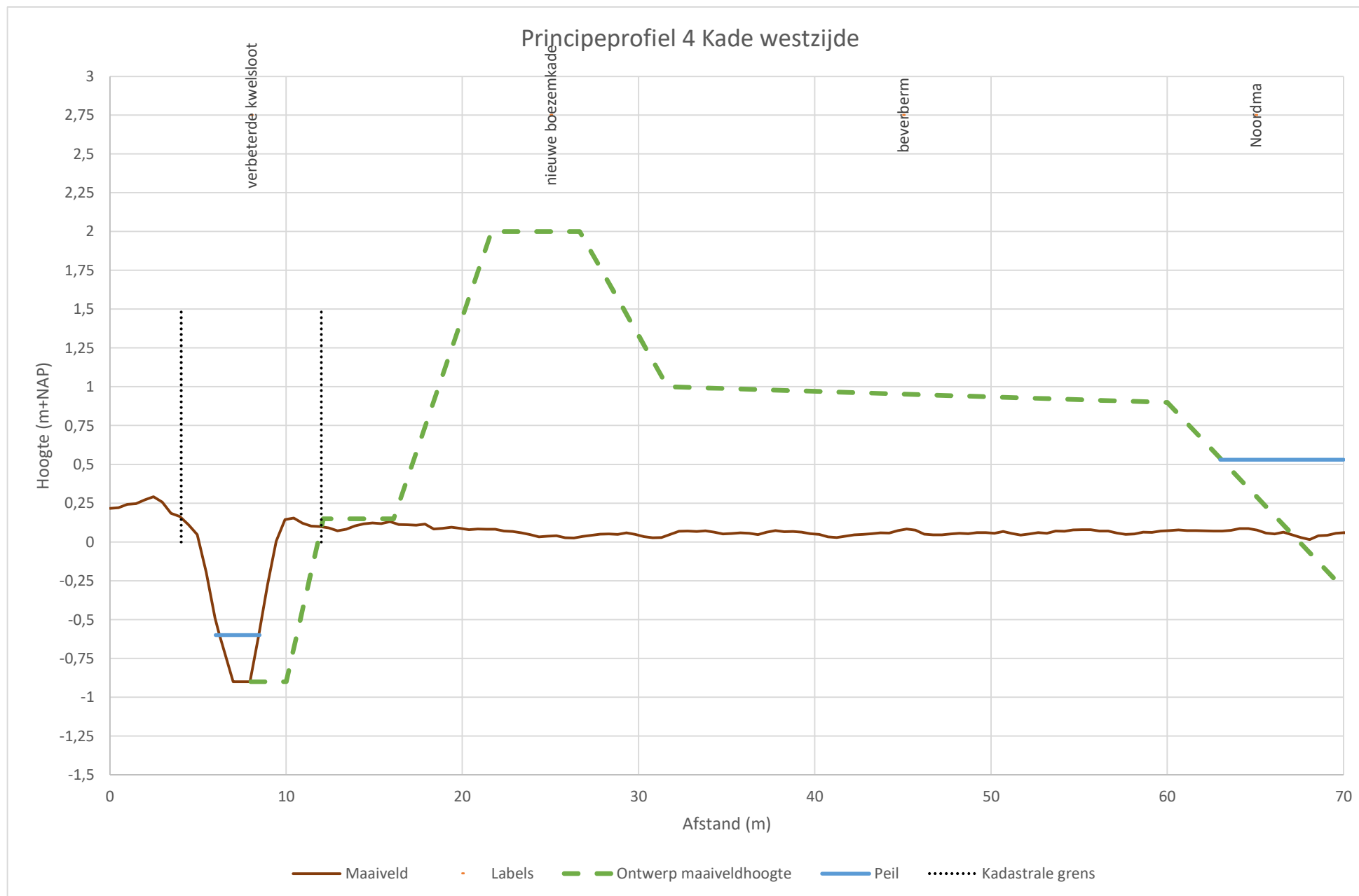
Bijlage 2 Principeprofielen

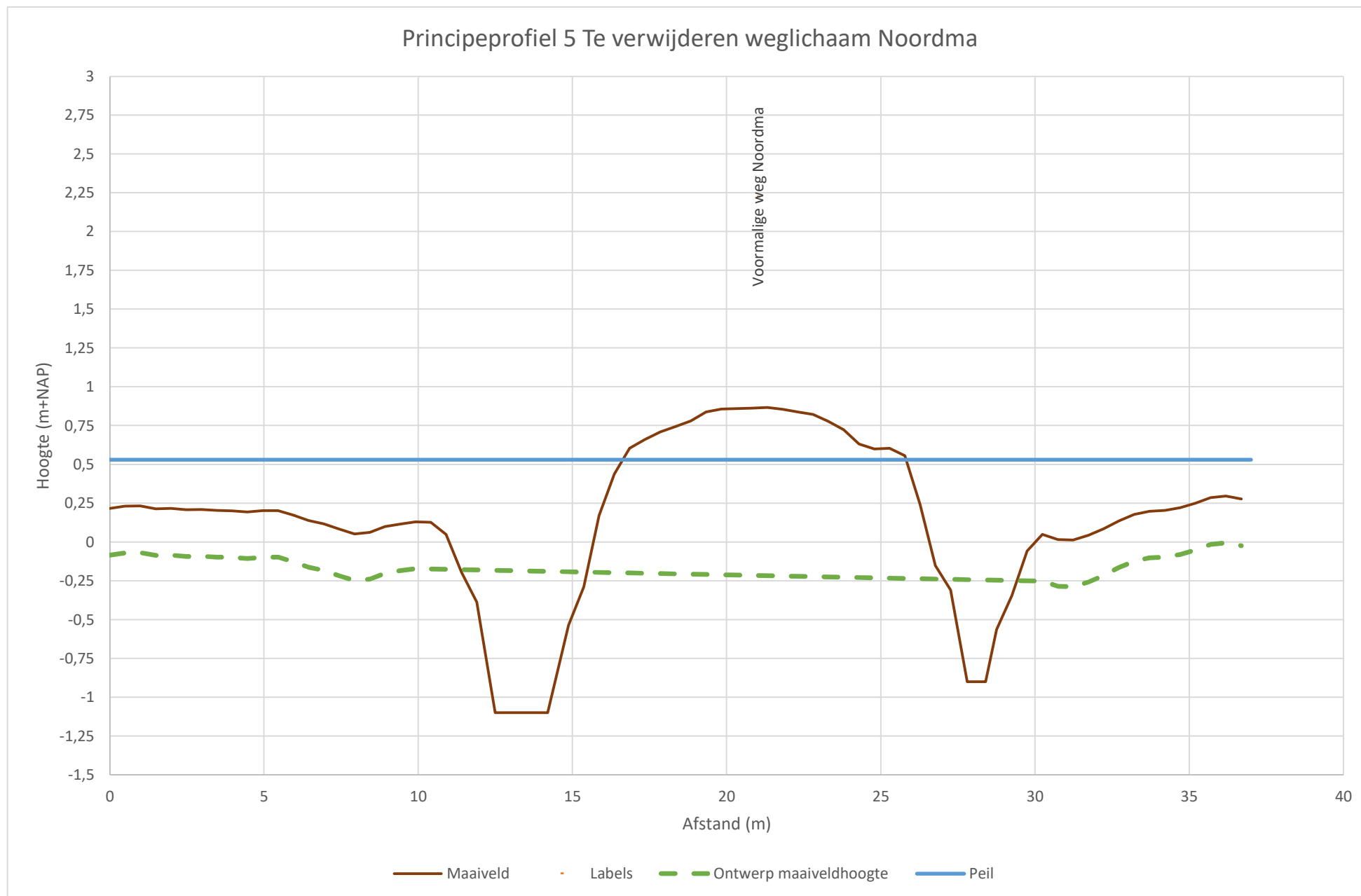
In deze bijlage zijn een groot aantal principeprofielen opgenomen behorende bij het inrichtingsplan voor Noordma (en Zuidoevers 2). Het betreft zowel een aantal langs- als dwarsprofielen waarvan de nummering correspondeert met de nummering op de plankkaart (bijlage 1). Hoewel de profielen een verbeelding geven van de beoogde nieuwe situatie zijn deze vooral technisch van aard en gebruikt voor de grondbalans en kostenraming. Tevens worden ze straks gebruikt voor de aanvraag van vergunningen. In de (detail)uitwerking naar het definitief Ontwerp zullen ook de profielen verder worden uitgewerkt en waar nodig een meer illustratief/beeldend karakter krijgen.

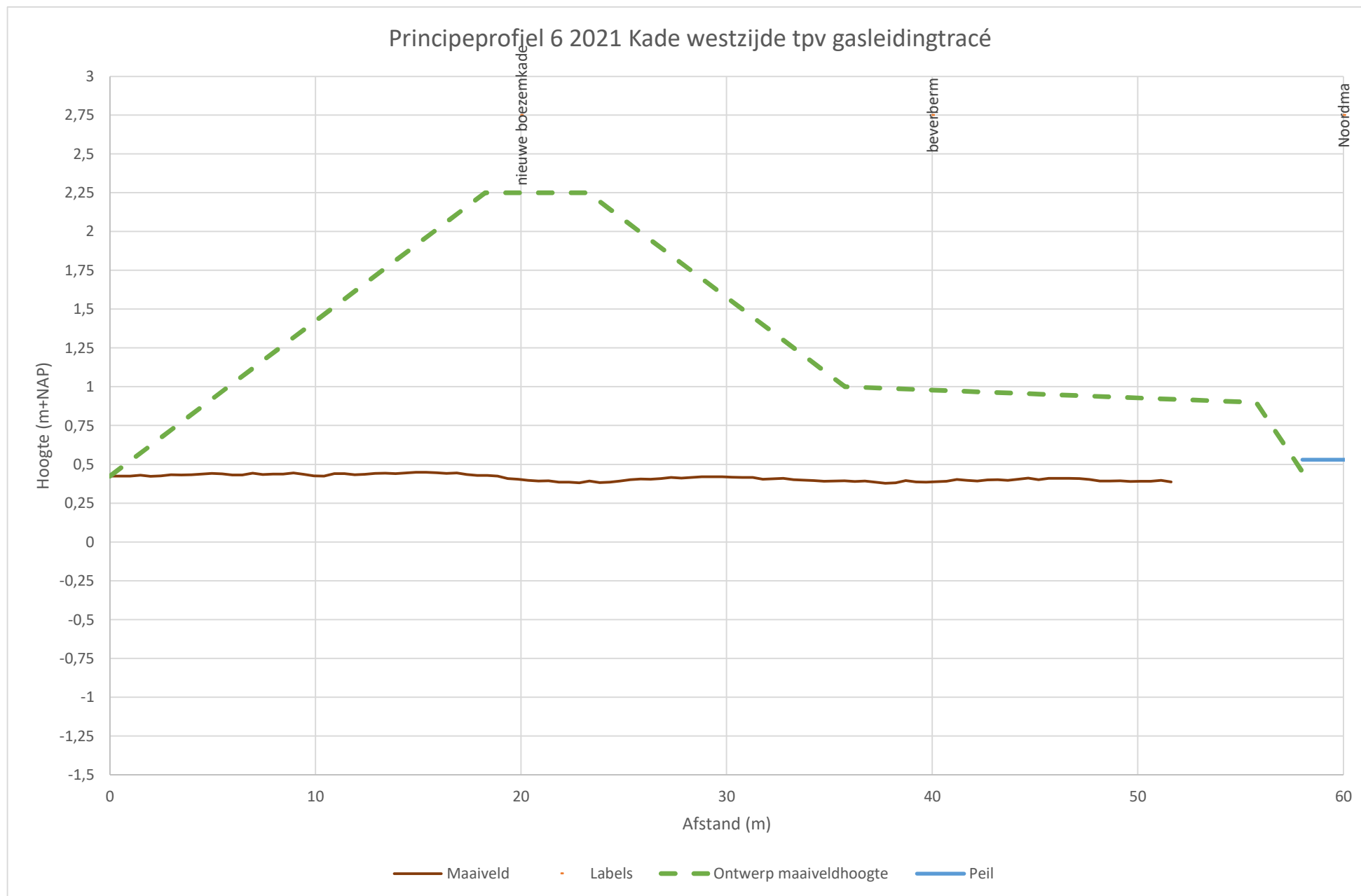

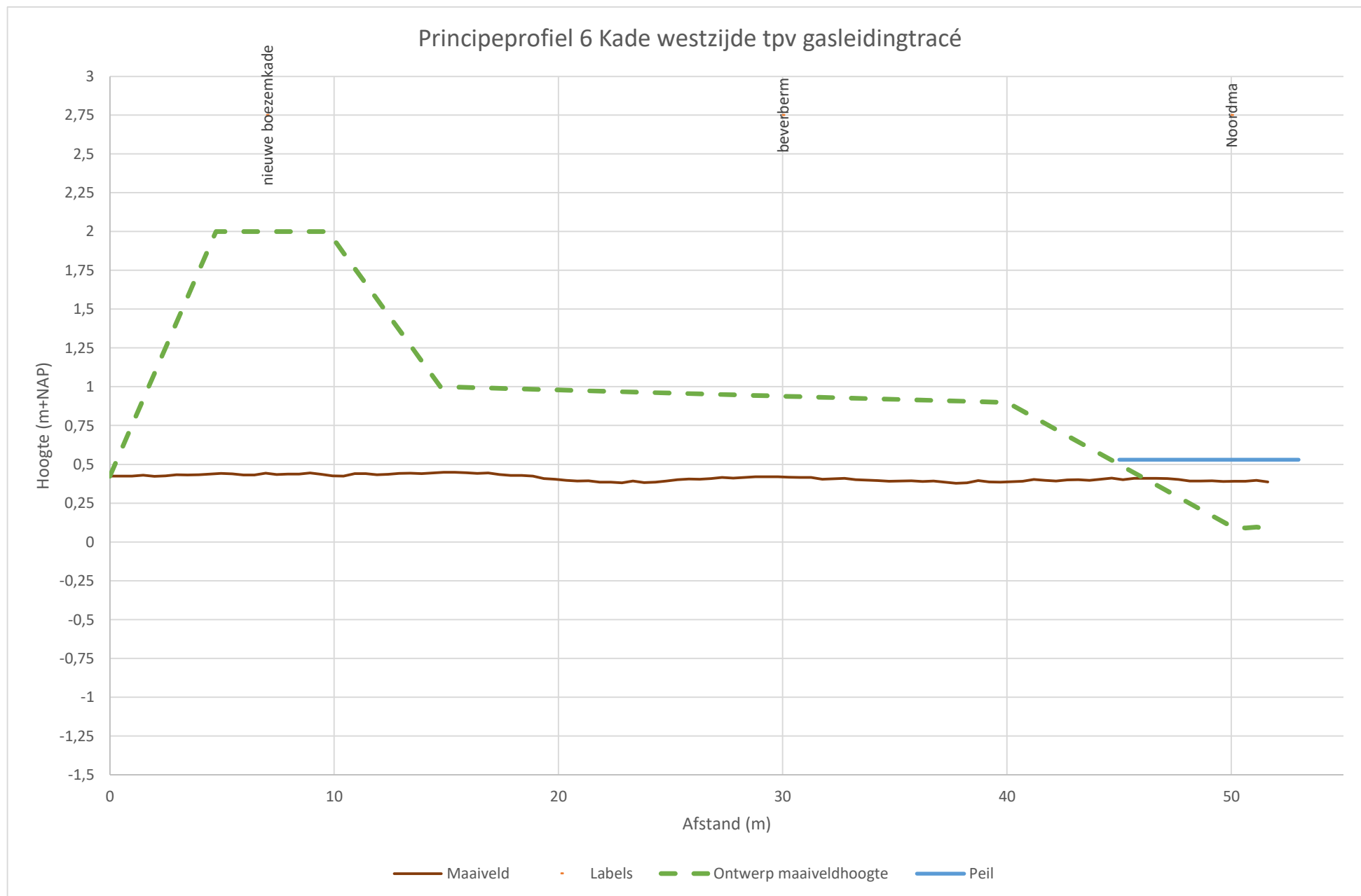

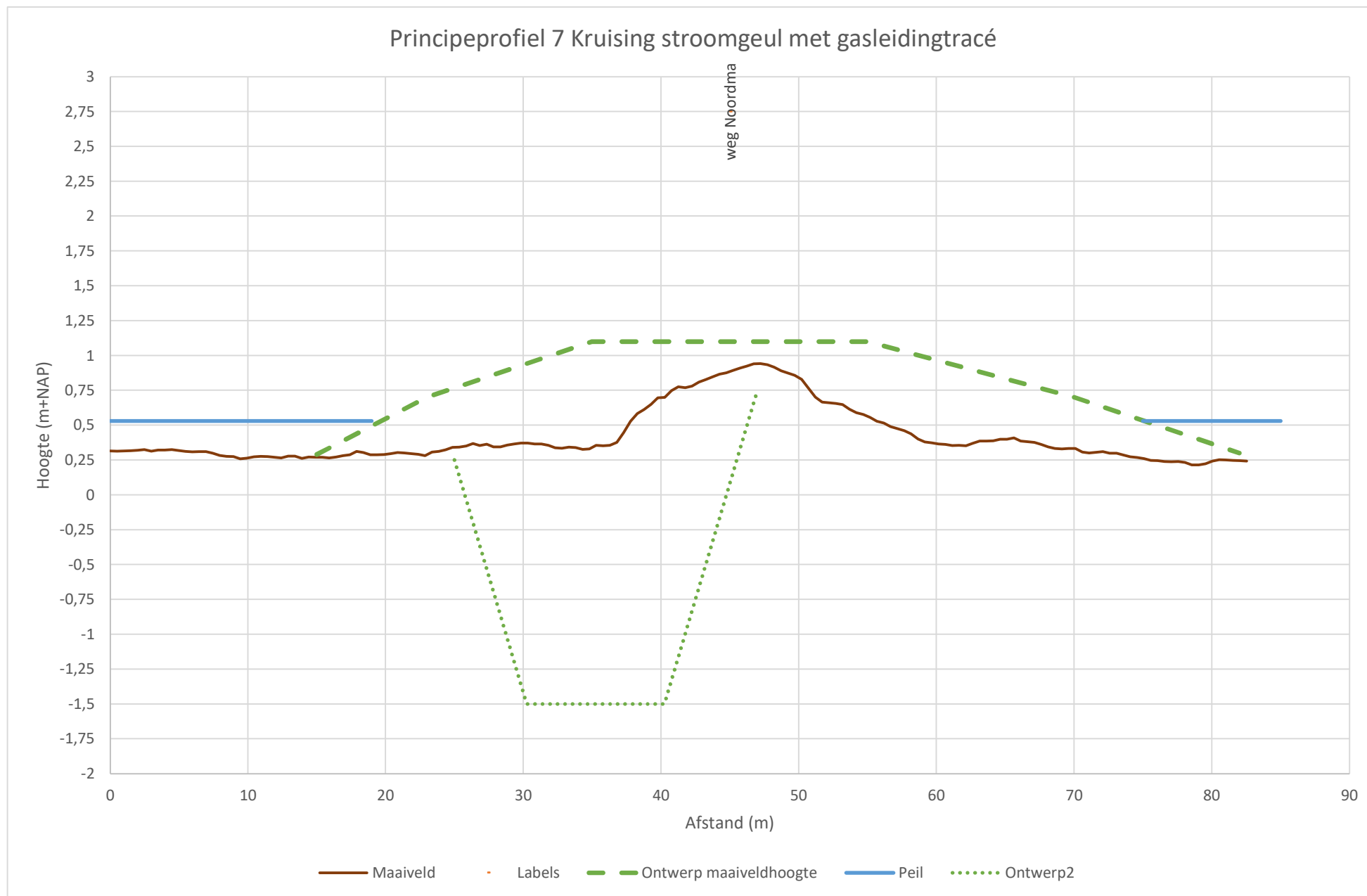

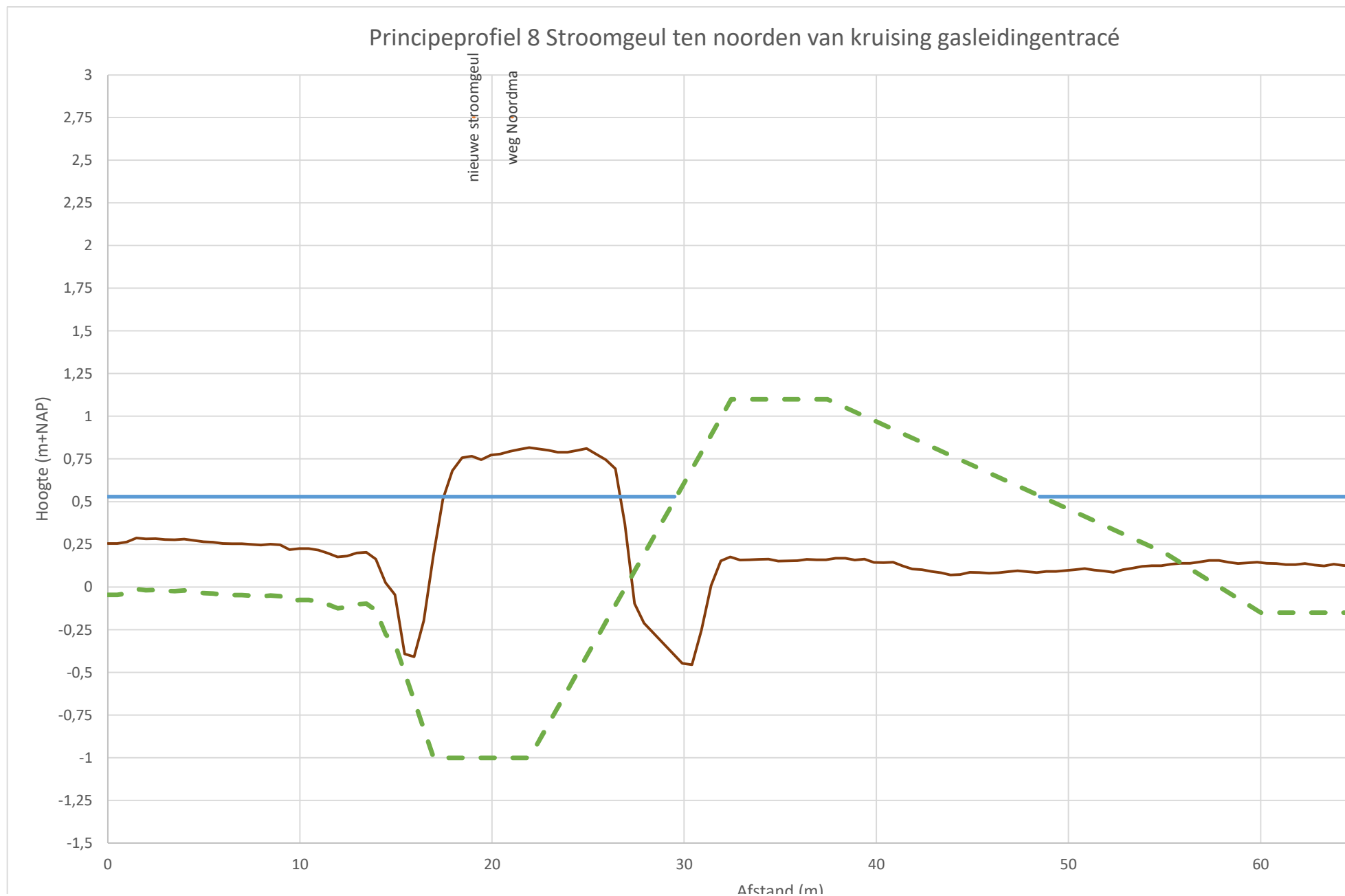

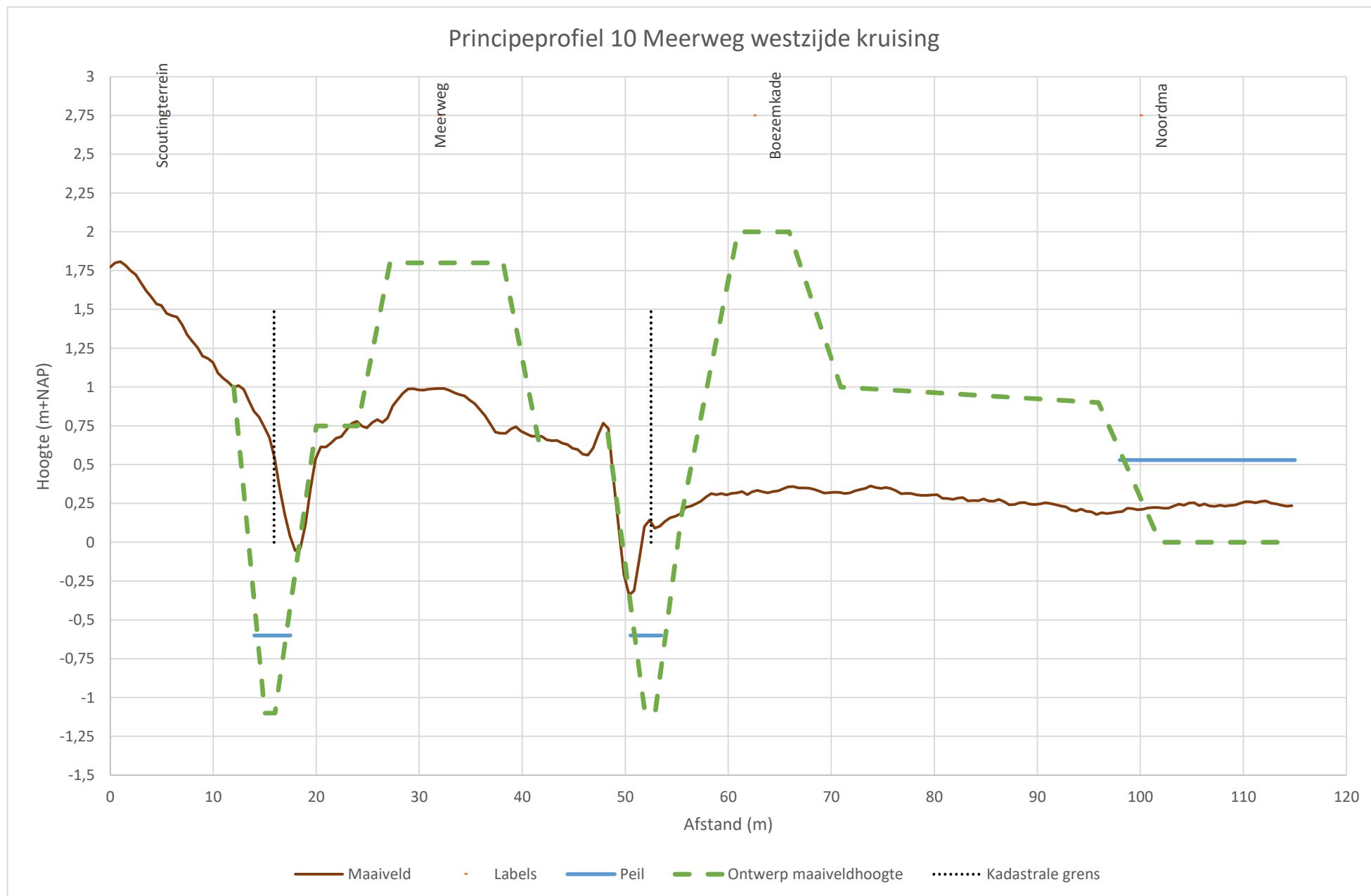

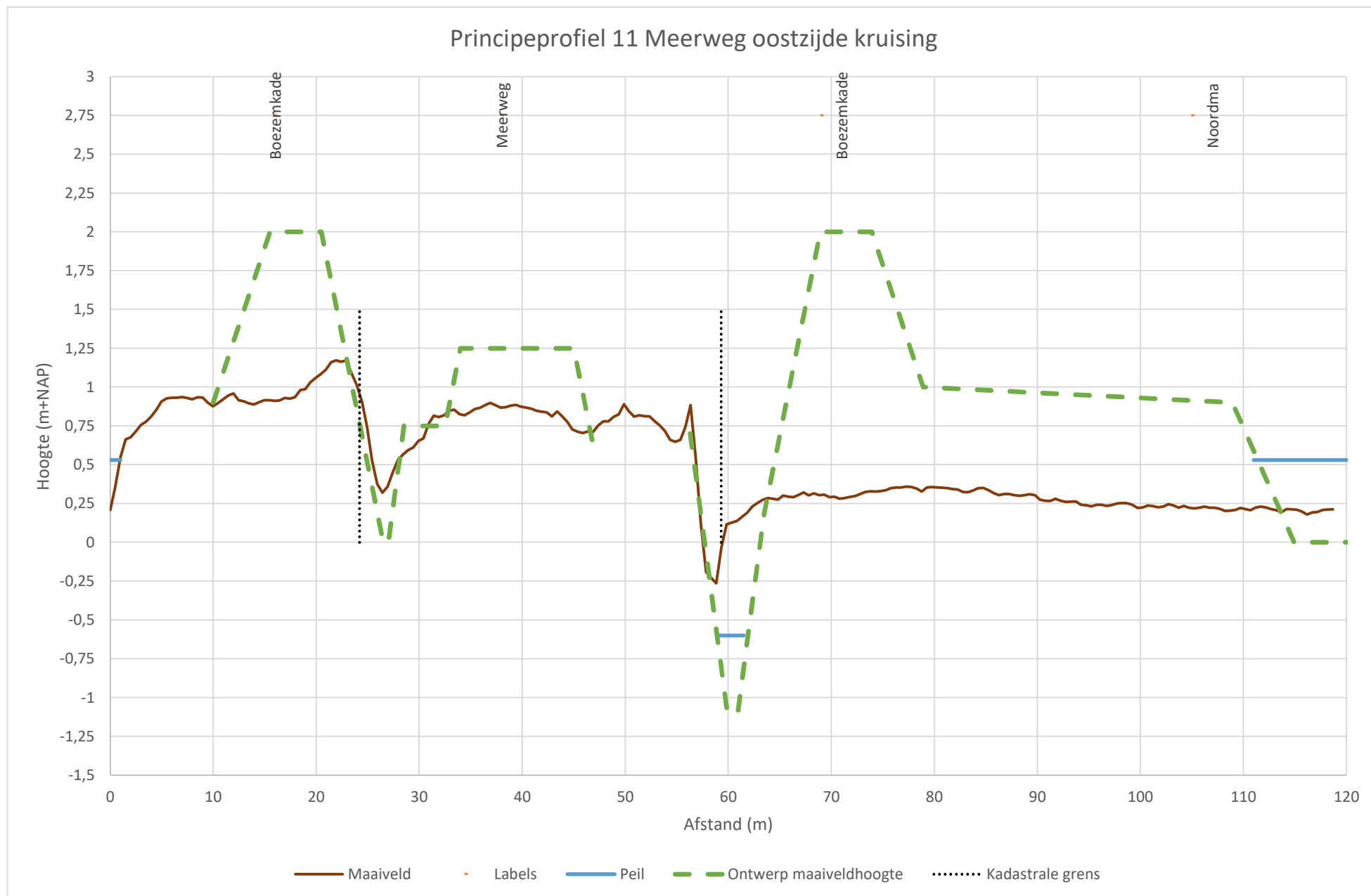

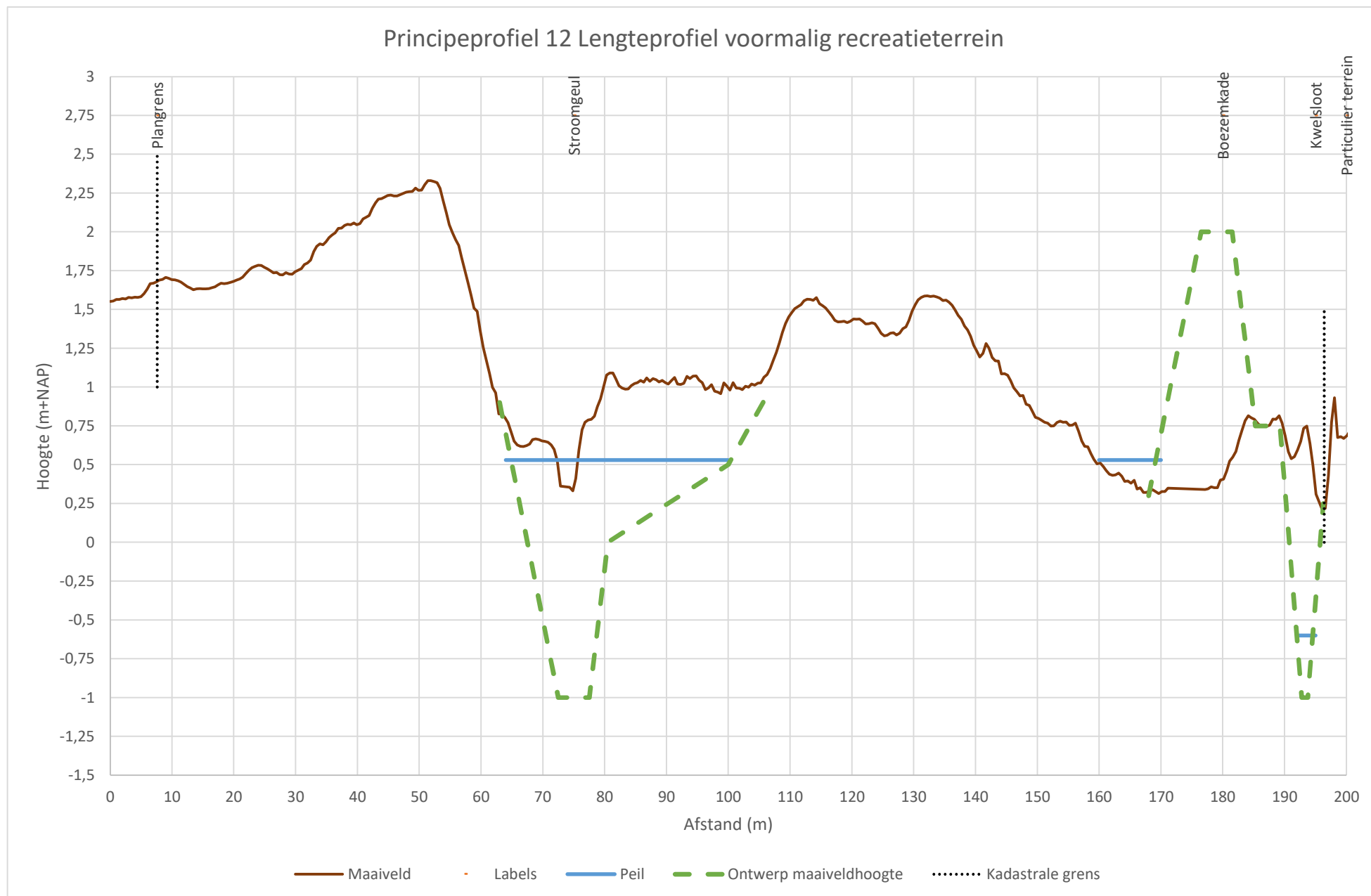

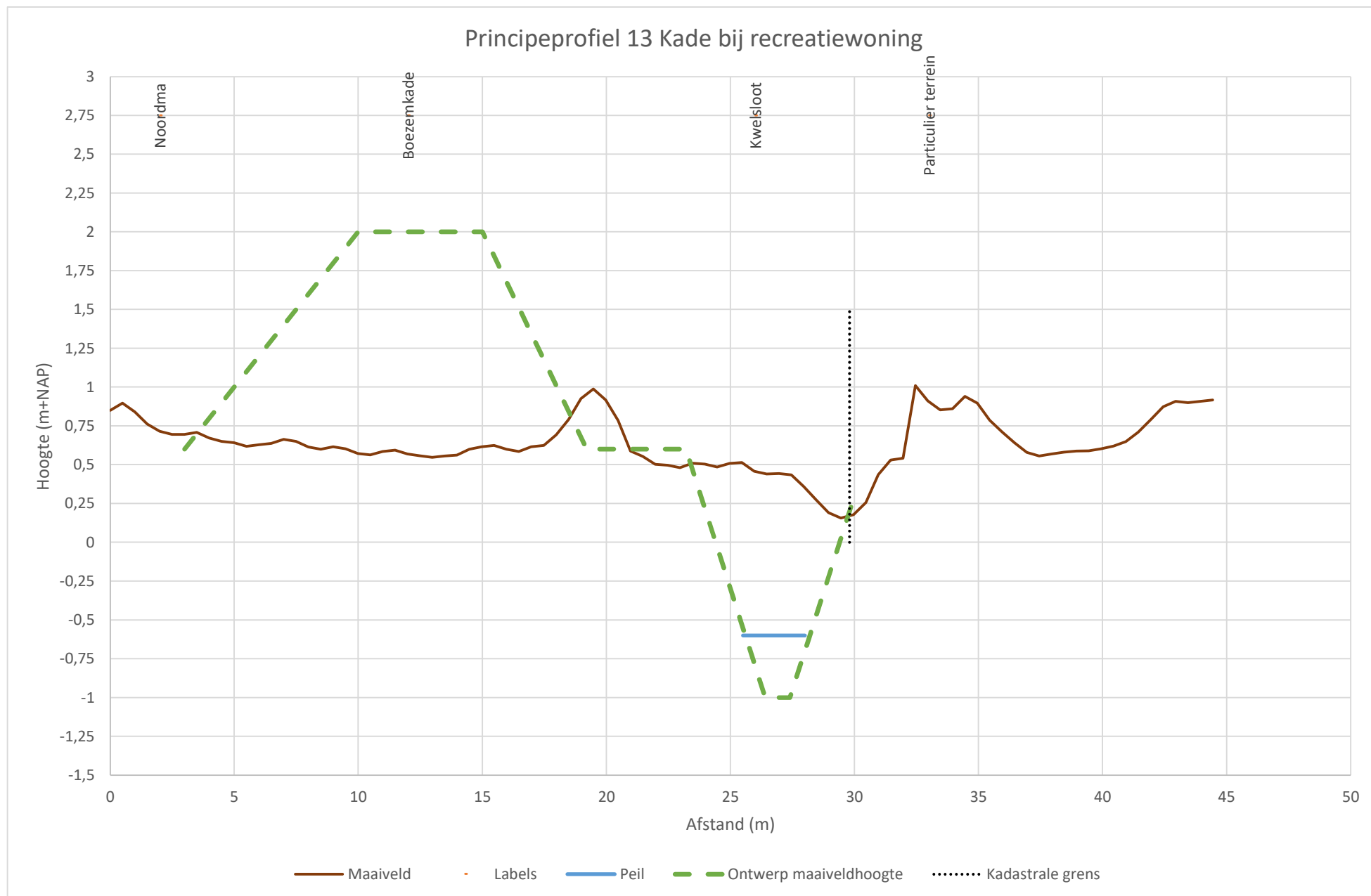

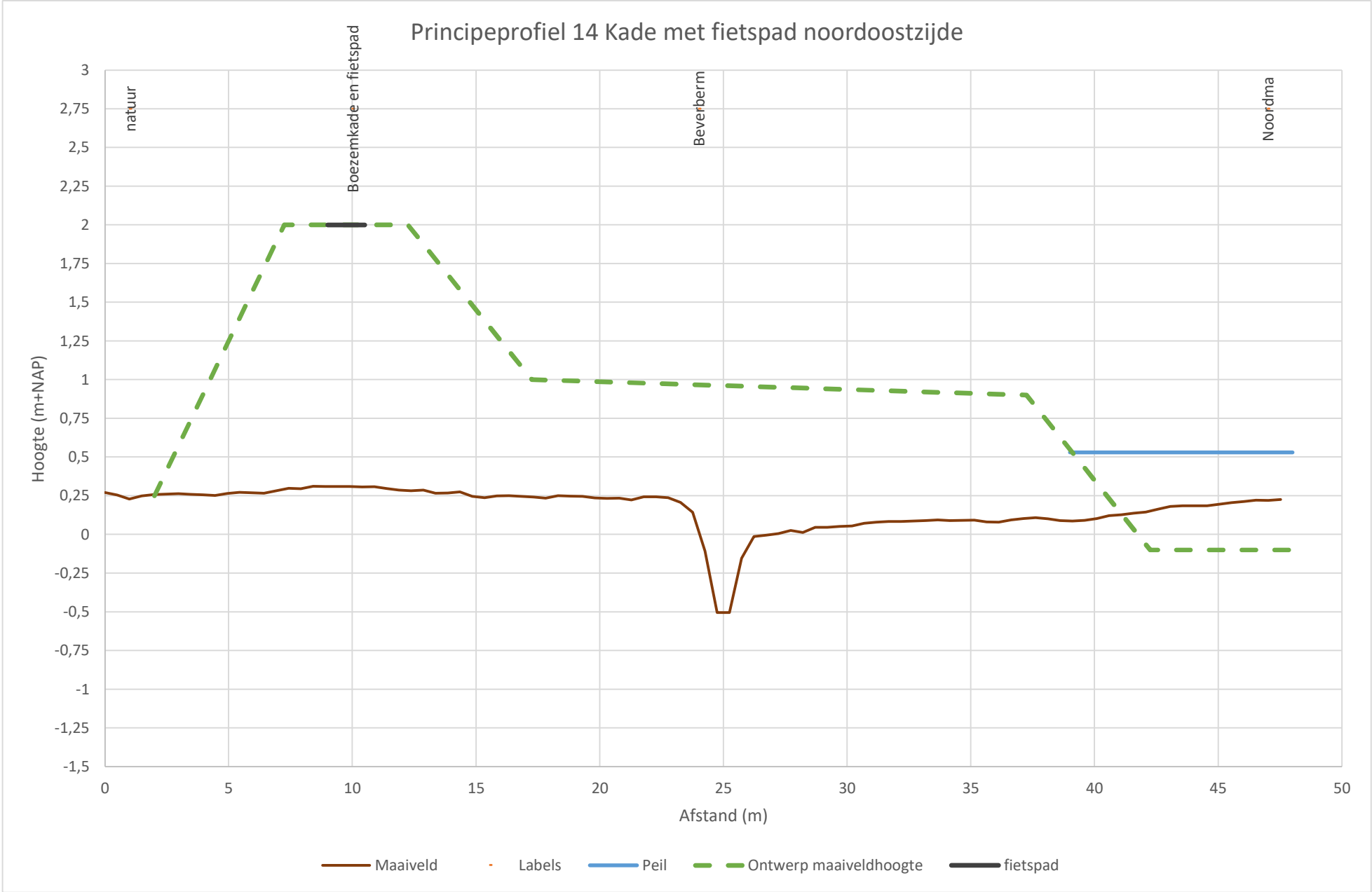

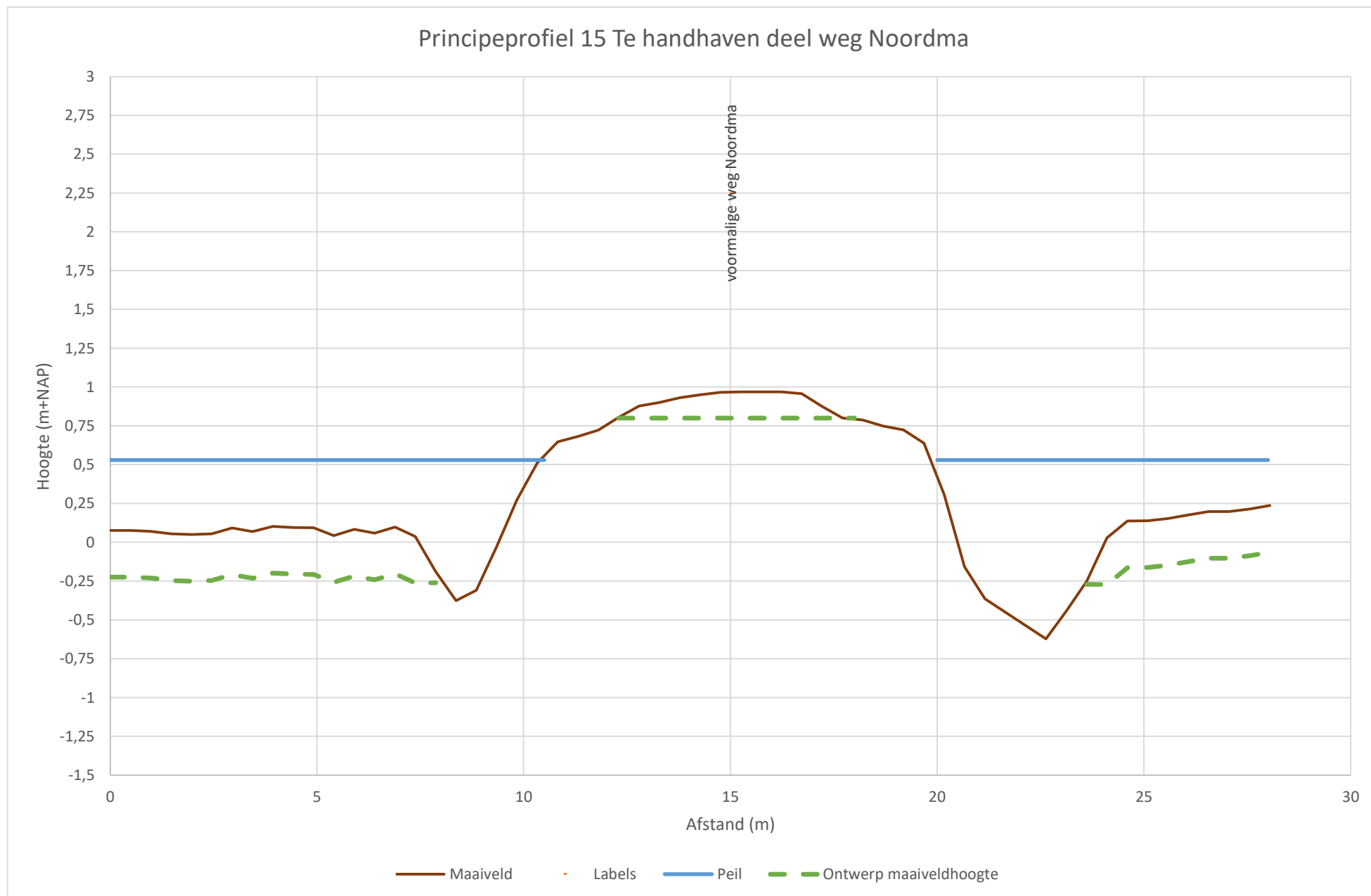

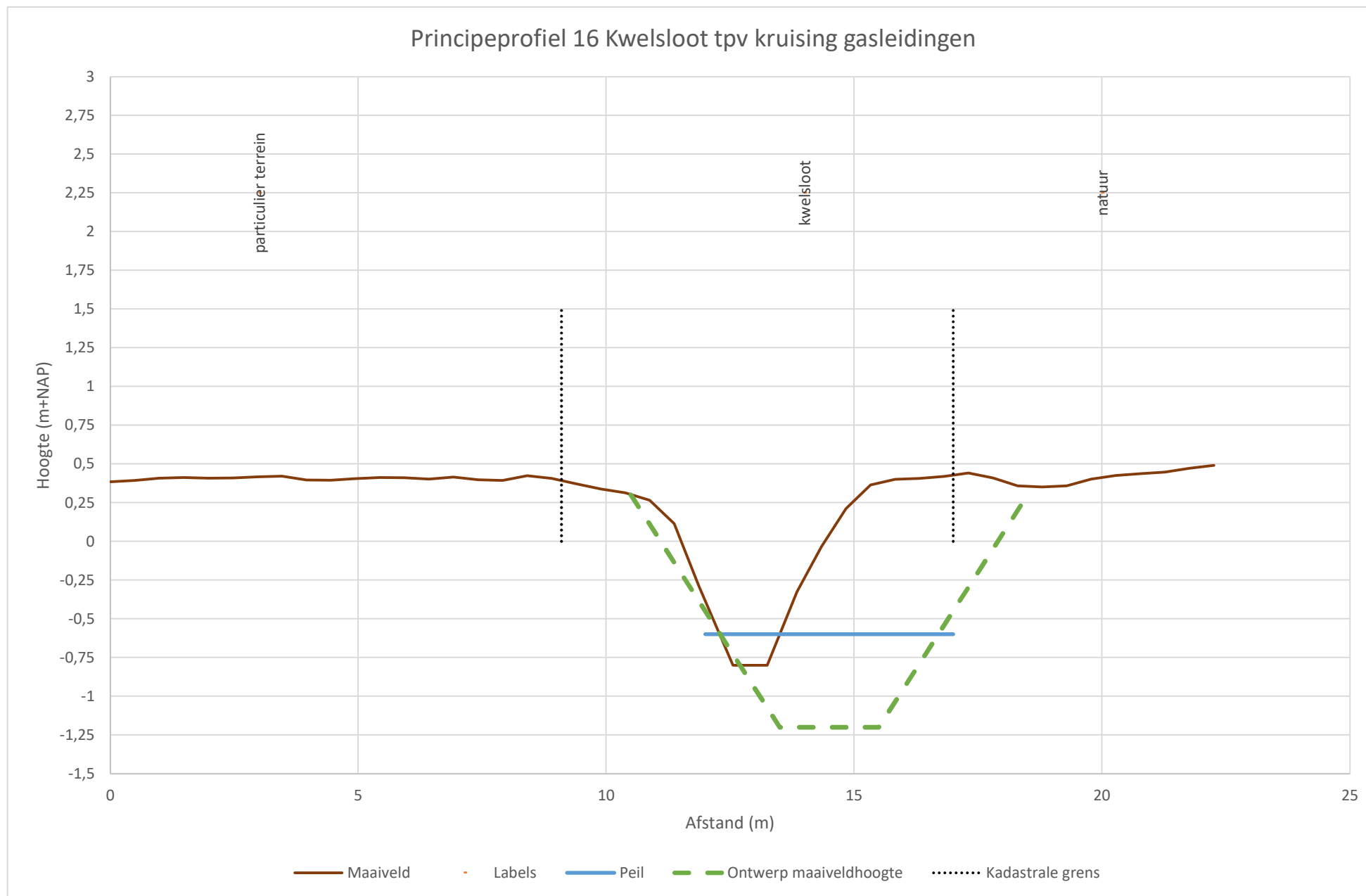

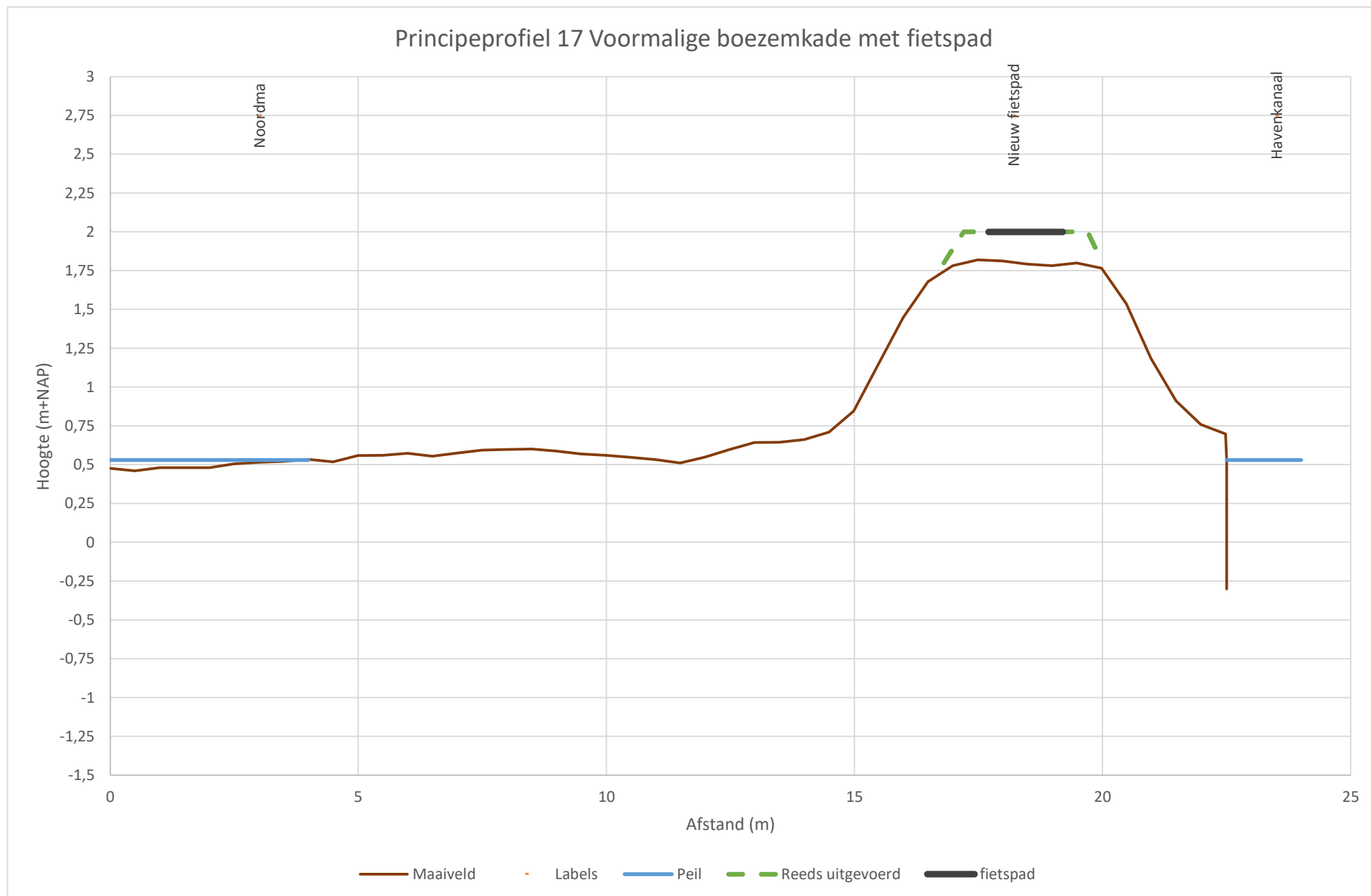

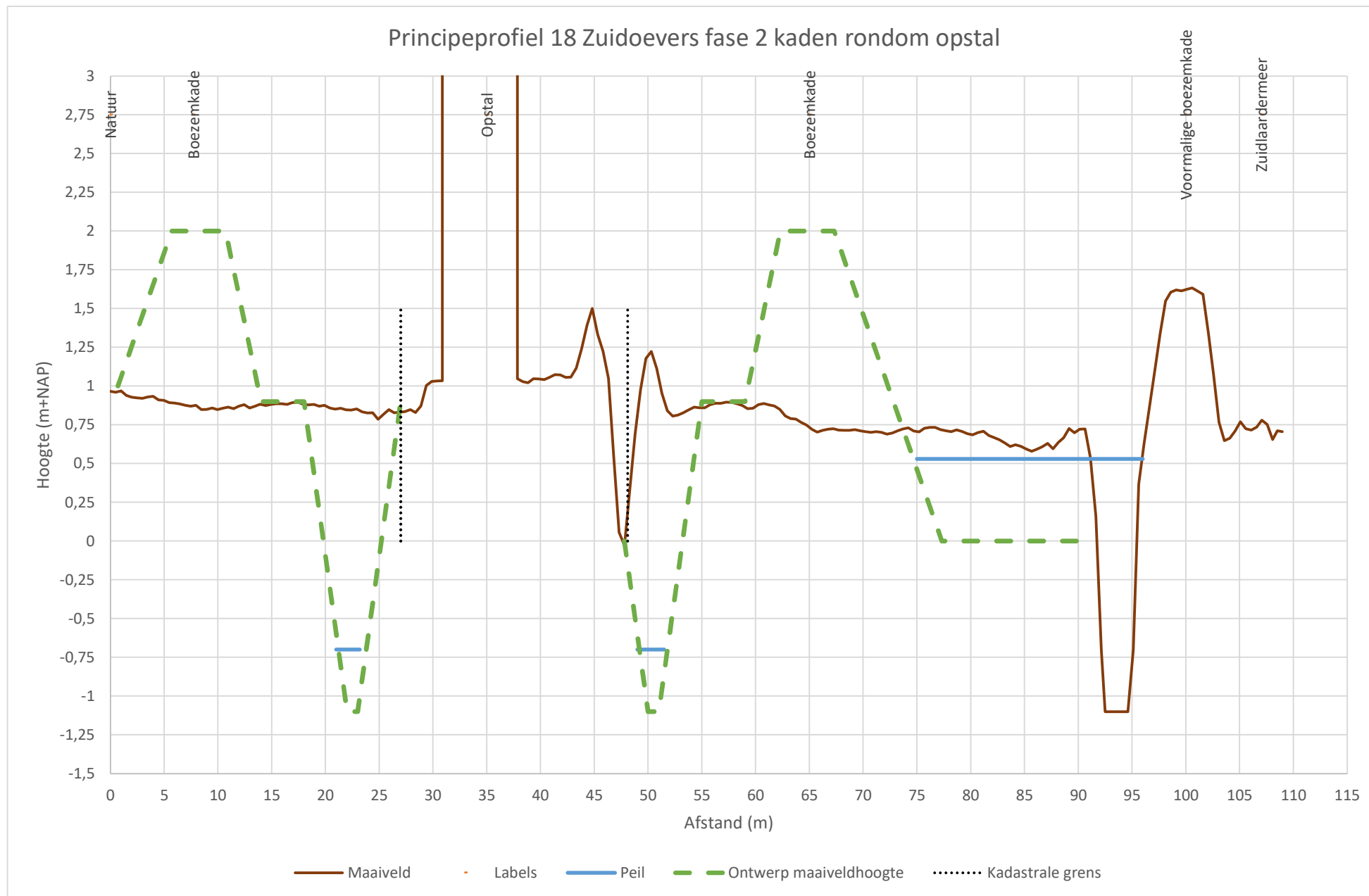

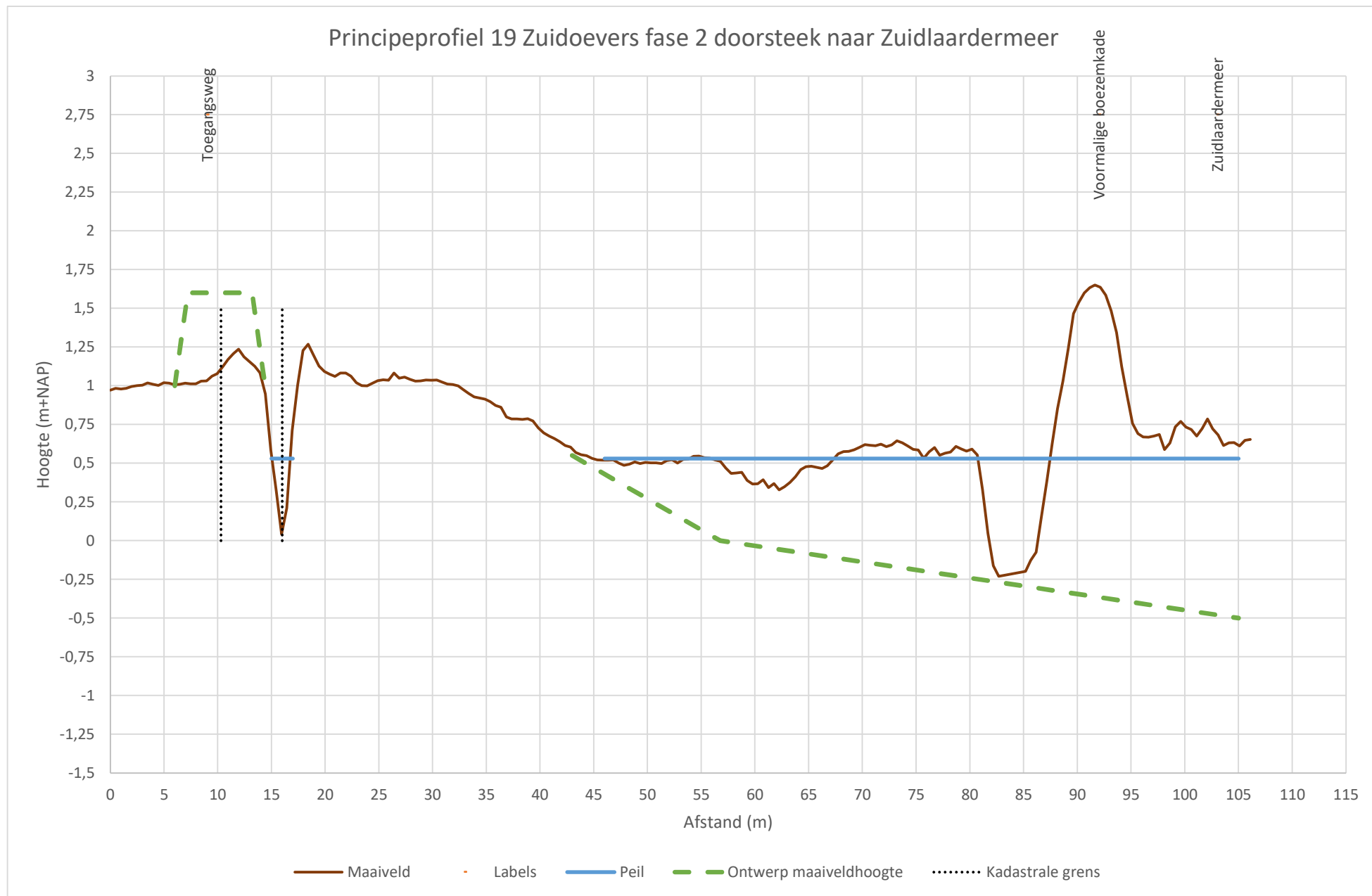

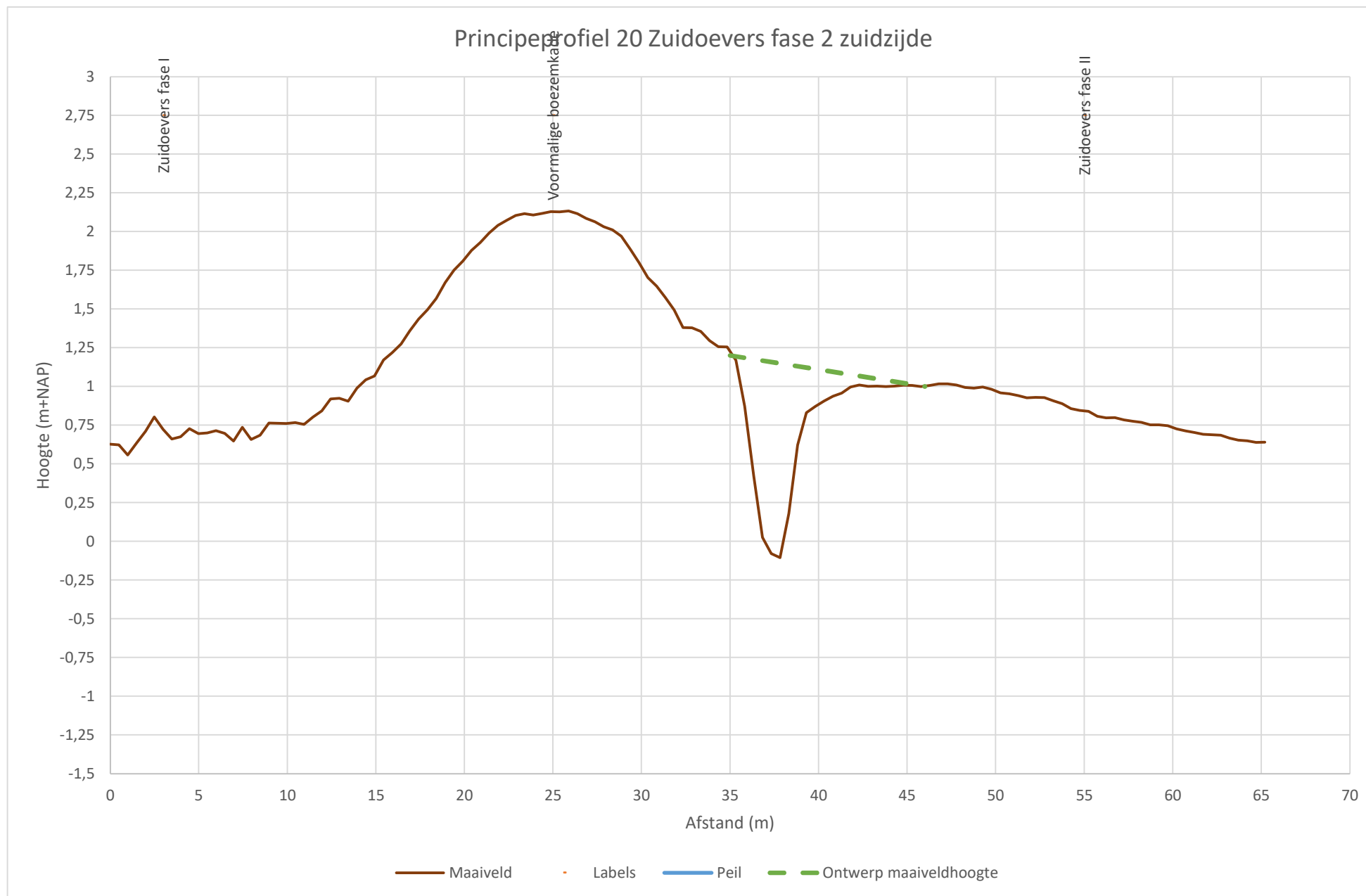

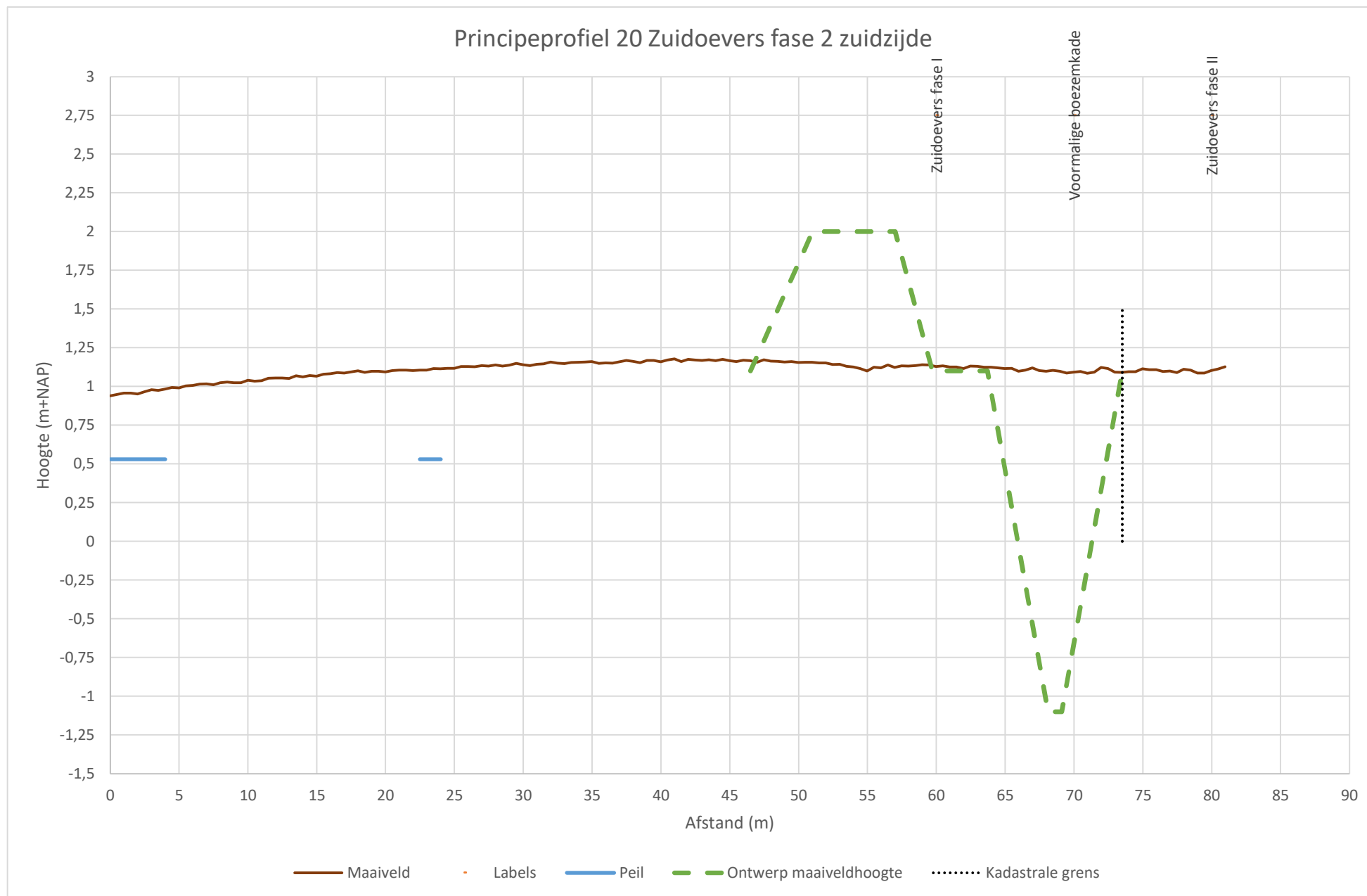

Bijlage 3 Inrichtingsplan Zuidoevers (fase 2)

Inleiding

Gelijktijdig met Noordma wordt ook het gebied Zuidoevers (fase 2) voor natuur en waterberging ingericht. Daarbij wordt een vergelijkbare inrichting aan Noordma voorgestaan. Ook gelden in principe dezelfde doelen en uitgangspunten zoals ook voor Noordma beschreven. Door het doorsteken en verwijderen van bestaande kaden komt het gebied voor de boezem te liggen. Dit betekent dat de waterstand in dit gebied ook kan meefluctueren met de waterstand op het Zuidlaardermeer en de boezem. Verschil is echter dat de Hunze niet door dit gebied gaat lopen en dat het gebied -ism Zuidoevers fase 1- niet als dynamisch vloedmoeras maar meer als uitbreiding van de oeverlanden rond het Zuidlaardermeer moet gaan fungeren. Hoewel er in het gebied (tov Noordma) vrijwel geen bewoning en infrastructuur aanwezig is, is ook de corridorfunctie en het opheffen van migratieknelpunten in Zuidoevers minder van belang.

Ook in de gebiedsbijeenkomsten zijn deze plannen voor Zuidoevers (fase 2) gezamenlijk met Noordma gerepresenteerd en toegelicht.

Afbakening plangebied

Op de in de bijlage 1 opgenomen plan(maatregelen)kaart voor Noordma is de begrenzing van het plangebied voor Zuidoevers 2 opgenomen.

Maatregelen

Om het gebied om te vormen tot nat moeras(oever)landen die een open waterverbinding hebben met het Zuidlaardermeer worden de bestaande kaden in het gebied (deels) verwijderd en/of doorgestoken. Door aanleg van nieuwe kaden wordt het achterliggende (agrarisch) gebied aan de oost- en noordzijde beschermd tegen hoog water. Een hier aan te leggen kwelsloot voorkomt natschade aan de omliggende percelen. Het in het gebied aanwezige gebouw wordt eveneens beschermd door de aanleg van kaden. De aanleg van sloten en een gemaal zorgt voor voldoende drooglegging en de afwatering van dit perceel naar het meer. Voor de bereikbaarheid naar dit perceel wordt de toegangsweg gehandhaafd en waar nodig opgehoogd. De weg zorgt voor een tweedeling van het gebied. Nieuwe duikers onder deze weg door zorgen echter voor een blijvende afwatering tussen beide gebieden. Voor een goede uitwisseling van water (maar ook vissen) met het Zuidlaardermeer wordt de doorgang naar het Zuidlaardermeer uitgebaggerd en verdiept. Daarbij wordt aangesloten bij het plan rietoevers Zuidlaardermeer. Een deel van de vrijkomende rietkluiten wordt gebruikt om de rietontwikkeling in Noordma verder op gang te brengen.

Effecten plan

De uitvoering van het plan hebben positieve effecten ten aanzien van natuur en water. Negatieve effecten van het plan als gevolg van vernatting van inliggende bebouwing en omliggende percelen worden voorkomen door de aanleg van een kwelsloot, de aanleg van kaden en de bouw van een gemaaltje. Net als bij Noordma wordt een deel van de bouwvoor afgegraven en verwijderd om uitspoeling van voedingsstoffen naar het Zuidlaardermeer te voorkomen. Gezien de uitvoering van het plan in de nabijheid van het Zuidlaardermeer worden de werkzaamheden buiten het broedseizoen uitgevoerd.

Uitvoeringsaspecten

Afhankelijk van de planning van de aannemer wordt het plan waarschijnlijk vooruitlopend of parallel aan de inrichting van Noordma uitgevoerd. Het benodigde grondverzet is relatief klein en bedraagt niet meer dan ca. 20.000 m³. Er wordt zo mogelijk gewerkt met een gesloten grondbalans.

Vervolg planuitwerking

Net als bij het plan Noordma zullen de beoogde planmaatregelen in de vervolgfase van het project na aanvraag van de benodigde vergunningen eerst verder worden uitgewerkt in een Definitief Ontwerp.